

mededelingen opbouwwerk

consulentschap samenlevingsopbouw opgericht

**wao: problemen rond de herbeoordeling
en reïntegratie**

hoogleraarschap opbouwwerk positief beoordeeld

oktober 1988
7e jaargang
nummer 69

Inhoud

	pag.
- Consulentenschap Samenleving-opbouw	3
- Het belang van een aanvullende voorziening voor opbouwwerk	3
- Taakstelling van het Consulentenschap	4
- De opzet van het Consulentenschap	5
- Inschrijving als consulent	7
- Verhouding Consulentenschap met de reguliere opbouwwerk-instellingen	8
- Dienstverlening van het Consulentenschap	9
- Organisatie en bureau Consulentenschap	10
- Vrouwen en armoede	10
- Kent Amsterdam nog opbouwwerk?	11
- Kleedt u zich maar even uit: WAO platforms registreren de gevolgen van de stelselherziening	13
- Hoogleraarschap opbouwwerk positief onthaald	17
- Installatie curatorium bijzondere leerstoel opbouwwerk	18
- Bladspiegel nummer 1 is uit	21
- Ledenvergaderingen ABVA-KABO	21
- Public Private Partnerships toenemend in de belangstelling	22
- Werkloosheidsbeleid en werkprojecten	25
- Experimentele beurs na-oorlogse wijken	27

MeMo

In een serie artikelen in dit nummer van Mededelingen Opbouwwerk wordt uitgebreid ingegaan op de start van de Stichting Consulentenschap Samenlevingsopbouw. Deze stichting heeft tot taak als landelijke voorziening de werksoort opbouwwerk op flexibele wijze op de markt te brengen. Dit in nauwe samenwerking met en als aanvulling op de reguliere opbouwwerkinstellingen op plaatselijk niveau.

Versterkende impulsen voor de praktijk van het opbouwwerk worden – naast een hernieuwde wetenschappelijke fundering – ook verwacht van een te benoemen Bijzonder Hoogleraar opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. In deze M.O. aandacht voor de beleidsfilosofie van de Dr. Gradus Hendriks Stichting en de installatie van het curatorium.

Op de achterpagina de advertentie waarin kandidaten voor het hoogleraarschap worden opgeroepen.

Voorts, in het blauwe kader, aandacht voor de knelpunten rond de stelselherziening sociale zekerheid, zoals deze naar voren kwamen in een registratie-project van de WAO-platforms. Met name wordt ingegaan op herbeoordeling en reïntegratie.

Tenslotte in deze M.O. de tekst van een inleiding van wethouder Eddy over publiek-private samenwerking tussen gemeente en bewonersorganisaties. ■

is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk.

Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Luc Boss, Jolanda Tabak.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar, zes gewone en vier themanummers. Een jaarabonnement kost f 38,-. Bij méér abonnementen reductie op aanvraag. Losse nummers kosten f 5,25, themanummers f 6,-, excl. porto.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag,
tel. 070-521354.
ISSN: 0168-06SX

Consulentschap Samenlevingsopbouw

In een serie artikelen in dit nummer van Mededelingen Opbouwwerk wordt uitgebreid ingegaan op de start van de stichting Consulentschap Samenlevingsopbouw. Het Consulentschap Samenlevingsopbouw is ontwikkeld door het Landelijk Platform Opbouwwerk met als doel een aanvullende, flexibele aanbieding voor opbouwwerk mogelijk te maken.

Het eerste artikel gaat uitgebreid in op de overwegingen die aan de oprichting van de stichting Consulentschap Samenlevingsopbouw ten grondslag hebben gelegen.

Het tweede artikel geeft de taakstelling van de stichting weer, nadrukkelijk gepresenteerd als een aanvullend "aanbod" van opbouwwerk.

Het derde artikel bevat een motivering van de gekozen werkwijze voor het kunnen inschakelen van consultants. Het consulentschap gaat geen arbeidsrelatie met consultants aan, maar wil consultants betrekken op basis van een met bestaande instellingen te sluiten detacheringsovereenkomst.

Het vierde artikel geeft informatie over de vraag hoe men zich als consultant kan inschrijven en welke voorwaarden daaraan verbonden zijn.

Het vijfde artikel gaat uitgebreid in op de relatie tussen de stichting Consulentschap Samenlevingsopbouw en de plaatselijke instellingen.

Het zesde artikel tot slot geeft enkele aandachtspunten weer van de wijze waarop de stichting Consulentschap Samenlevingsopbouw naar dienstverlening zal vorm geven. ■

Het belang van een aanvullende voorziening voor opbouwwerk

In de afgelopen twee jaar is in opbouwwerkkring gesproken en nagedacht over de vraag of het "opbouwwerk-aanbod" ook nog anders op de markt gebracht moet worden dan uitsluitend langs de lijn van opbouwwerk-functionarissen met een dienstverband voor (on)bepaalde tijd bij instellingen.

Die vraagstelling werd ingegeven door een ruime verzameling evidenties en ontwikkelingstrends.

De belangrijkste daarvan zijn:

* De algemene trend in het bedrijfs- en beroepsleven om tot grotere flexibilisering van dienstverlening, c.q. produktie te komen. Beroepsgroepen die zich (blijvend) uitsluitend via de vaste loondienst-formule op de markt begeven, komen in een kwetsbare concurrentie-positie, omdat in toenemende mate een vergelijkbaar aanbod wel geflexibiliseerd verkrijgbaar is.

* De drastische bezuinigingen op de collectieve sector en - zij het in veel mindere mate - deels ook de decentralisatie van het welzijnsbeleid hebben geleid tot een indrukwekkend areaal van "witte vlekken", d.w.z. gemeenten, waarin geen regulier opbouwwerk-aanbod meer voorhanden is. Als belangrijkste redenen daarvoor zijn aan te geven:

- het kosten-aspect: instandhouding van een orthodoxe voorziening voor opbouwwerk is relatief te duur geworden;
- het beleids-aspect: in de gemeentelijke politiek-bestuurlijke afweging is de reguliere opbouwwerkfunctie "geslachttoferd" ten gunste van een andere voorziening;
- het profilerings-aspect: door een "sociaal-cultureel-achtige" beleidsvoering en het "meenemen" van allerlei exploitatie-taken in de voorzieningsfeer ontstond een één-pot-nat-profiel van allerlei welzijns-bemoeienis;
- het decentralisatie-aspect: een onder een centraal beleidsregime "houdbare" streekvoorziening is beëindigd, doordat enkele van de voordien terzake samenwerkende gemeentebesturen deels andere prioriteiten kiezen. Voor de gemeenten die wel door willen gaan, wordt de bijdrage aan de financiering dan te hoog; dit speelde met name bij regionale instellingen;
- het faillissements-effect: een gemeentebestuur heeft een aantal jaren een instelling gesubsidieerd, doch heeft de resul-

taten daarvan dermate negatief geëvalueerd dat zij decentralisatie en bezuinigingen als concrete aanleiding heeft gezien om de voorziening te beëindigen; Het kan uiteraard ook om een combinatie van voornoemde factoren gaan.

* De specifieke trend dat organisatieadviesbureaus non-profit units ontwikkelen binnen hun organisatie, en binnen een meer waarde-vrije en meer beleidsvriendelijke context produkt- en dienstverleningsaanbiedingen op de markt brengen. Tegelijkertijd heeft de nog weinig succesvolle, doch aarzelend optredende trend bij (part-time) werkende opbouwwerkers en werkzoekende collega's om bureautjes te beginnen de nodige publiciteit verkregen.

* Personele verstarring bij de (grote) instellingen. Door het ontbrekende carrièreperspectief, vanwege afgeplatte CAO-omstandigheden en door de bezuinigingen ook sterk ingeperkte mogelijkheid om op hetzelfde functie-niveau nieuwe uitdagingen elders aan te gaan, is er een harde trend om te blijven zitten waar je zit.

* De in nauwe samenhang met de vorige factor toegenomen onmogelijkheid voor beginnende en werkloze collega's beroepsbeoefenaren om aan de bak te komen, waardoor de vitaliteit en de doorstroming ernstig belemmerd worden.

* De toegenomen vraag naar tijdelijke en partiële ervaringsexpertise t.a.v. specifieke maatschappelijke vraagstukken en problemen. De huidige loondienststructuur belemmert het doelmatig aanwenden én benutten van bepaalde opbouwwerk vaardigheden in lokale situaties.

* De beleidsmatig contradictoire positie waarin opbouwwerk na invoering van het sociaal-culturele beleidsregime immer verkeert, t.w.: gemiddeld een 100 % financieringsafhankelijkheid van de specifieke welzijnssector, terwijl 80 % van de opbouwwerkinspanningen zich blijkt alle onderzoeken concentreert op de zogenaamde hardere sectoren; hierdoor zit veel opbouwwerk gevangen in het verkeerde telraam.

Deze ontwikkelingen en trends versterken het belang om ambachtelijke samenlevingsopbouw, haar professioneel handelingsrepertoire en ideële opties, naast de reguliere, orthodoxe instellingsoptie een identificatie- en organisatiemogelijkheid te bieden. Dit teneinde een verwatering en versnippering te vermijden en daartegenover een offensief organisatie- en marketingprincipe te stellen.

Het voorbereidend werk om tot een door-dachte opzet te komen, geschiedde deels

in een tijdelijk samenwerkingsverband, waarin een aantal lokale opbouwwerkinstellingen participeerde, en langs de lijn van vergelijkende exercities door het bureau van het Landelijk Platform Opbouwwerk, alsook door discussies in bestuur en Raad van Aangeslotenen, gevolgd door besluitvorming terzake. ■

Taakstelling van het Consulentenschap

Op grond van de in het eerste artikel aangegeven overwegingen is gekozen voor de oprichting van een stichting, die onder de naam van Consulentenschap Samenlevingsopbouw tot taak heeft als landelijke voorziening de werksoort opbouwwerk op flexibele wijze op project-grondslag op de markt te brengen.

Dit in aanvulling op de primaire verschijningsvorm; namelijk het opbouwwerk aanbod te verzorgen door de reguliere opbouwwerk instellingen op gemeentelijk niveau.

De keuze voor de benaming Consulentenschap Samenlevingsopbouw in plaats van bijvoorbeeld Consulentenschap Opbouwwerk is niet voor niets gemaakt. Het gebruik maken van de term Samenlevingsopbouw geeft immers de reikwijdte aan waarbinnen het ambachtelijke opbouwwerk nu eenmaal krachtens haar eigen aard operationeel is.

Het houdt in dat allerlei sectoren en dimensies van de samenleving aan de orde kunnen zijn. Het neemt in die zin ook afstand van de "sociaal cultureel werk"-optie, die immers veeleer als een sektor of container definitie opgeld doet.

Het introduceren van het "bouwen aan de samenleving" geeft enerzijds het bredere verband aan waarbinnen het opbouwwerk opereert: dat van strevende mensen en groepen in relatie tot allerlei instituties en uitdagingen in de samenleving. Anderzijds geeft het begrip Samenlevingsopbouw ook de diversiteit aan inhoudelijke vraagstukken weer, waar het opbouwwerk mee te maken heeft: de gebouwde omgeving, woonvraagstukken, sociale relaties, verkeer, gezondheid, milieu, sociale zekerheid, etc.

De stichting Consulentenschap Samenlevingsopbouw wil op basis van aanmelding, selectie en inschrijving een bestand van opbouwwerk expertise ontwikkelen, gericht op:

* Het mogelijk maken van een aantrekkelijk opbouwwerk aanbod in de volgende situaties:

- in het geval in een gemeente of een regio niet (meer) een beroep gedaan kan worden op een reguliere voorziening voor opbouwwerk,
- in het geval wel een reguliere voorziening voor opbouwwerk voorhanden is, maar belang wordt gehecht aan het kunnen beschikken over tijdelijke - aanvullende - specifieke expertise.

* De opening, en effectieve bediening van voor het opbouwwerk relevante "nieuwe markten", die, vanwege de beperkingen gelegen in de huidige eenzijdige vorm van het aanbod, in toenemende mate buiten het vak en de beroepsgroep om, gestalte krijgen, of tot ontwikkeling worden gebracht.

* Het bieden van nieuwe mogelijkheden aan de huidige beroepsgroep van opbouwwerkers, daarmee ruimte makend voor nieuwkomers in het vak.

* Het handhaven, versterken en verder uitbouwen van het profiel en de identiteit van de werksoort opbouwwerk.

Uitgaande van de totale opbouwwerkmarkt zal het Consulentenschap Samenlevingsopbouw in plaats van het opbouwwerk al gevestigd is niet opereren.

Het Consulentenschap zal t.a.v. die lokaties hooguit - en dan in en na overleg - additioneel optreden middels de toelevering van specifieke schaarse expertise.

De beleidsmatige nadruk ligt primair uiteraard op de gemeenten, waar geen opbouwwerkvoorziening voorhanden is. Wanneer de inspanningen van het Consulentenschap en de aangetroffen situatie de vestiging aldaar van een reguliere opbouwwerkinstelling mogelijk maken zal dat uiteraard bevorderd worden.

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw zal uiteraard ook nieuwe uitwisselings- en rapportagestromen op gang brengen, die op hun beurt er weer toe leiden dat verrijking en vernieuwing van het beroep optreden, zowel binnen de reguliere als de flexibele arbeidsetting.

Daarnaast kan het Consulentenschap een broedplaats voor "sociaal uitvindingswerk" opleveren.

Door de organisatorische verbinding met het Landelijk Platform Opbouwwerk als "platform" voor samenwerkende lokale opbouwwerkpraktijken, blijven ook de zo noodzakelijke samenhang en disciplinerend gewaarborgd.

Dat alles maakt dat het Consulentenschap Samenlevingsopbouw een boeiende uitdaging en kans vormt voor het opbouwwerk in de komende jaren. ■

De opzet van het Consulentenschap

Het landelijk opererende Bureau van het Consulentenschap Samenlevingsopbouw start met de opbouw van een kwalitatief hoogwaardig consulentenbestand.

Ervaren praktijk-deskundigen in het opbouwwerk en in de ruimere sfeer van de samenlevingsopbouw kunnen zich als consulent laten inschrijven. Daartoe is een inschrijfformulier ontwikkeld, dat behalve een aantal persoonlijke en formele gegevens een gecompriëerd inzicht geeft in de specifieke vaardigheden, terreinen- en projekt-expertise van betrokkene. Tevens kan worden aangegeven voor welk type projecten, voor welke tijdsduur en welke delen van het land men zich aanbevolen houdt.

Het Consulentenschap richt zich op de individuele beroepsbeoefenaar en diens kwaliteiten. Echter, vanuit rechtspositionele overwegingen, alsook vanwege het feit dat een instelling baat moet hebben bij het optreden van het Consulentenschap, zullen consulenten in hoofdzaak worden ingezet op basis van een detacheringsovereenkomst.

De detacheringsovereenkomst

De stichting Consulentenschap Samenlevingsopbouw zal zelf geen mensen in dienst nemen. Aangezien het beleid er mede op gericht is plaatselijke opbouwwerkinstellingen te laten profiteren van de door hun personeel opgedane ervaringen, kan het geen oogmerk zijn opbouwwerk expertise te onttrekken aan de bestaande instellingen.

In deze detacheringsovereenkomst komen de instelling als werkgever, de werknemer als ingeschreven consulent en het Consulentenschap overeen, dat de consulent voor de duur van een bepaald project in opdracht van het Consulentenschap werkzaamheden gaat verrichten.

Hoewel het Consulentenschap in principe met mensen met een parttime dienstverband een rechtstreekse relatie kan aangaan, is het streven ook hier de medewerking van de bestaande instellingen in te roepen. In zo'n geval is er sprake van een tijdelijke verruiming van het bestaande dienstverband voor de duur van de overeengekomen werkzaamheden.

De tarieven die het Consulentenschap hanteert zijn (meer dan) dekkend voor de loonkosten van de betreffende werknemer.

Tegelijkertijd is rekening gehouden met een extra verdien mogelijkheid voor de individuele consulent.

Extra kansen

Door senior medewerk(st)ers in staat te stellen op detacheringbasis hun expertise

tijdelijk elders aan te wenden, ontstaat binnen de instellingen budgettaire ruimte om jong talent een kans te geven, c.q. parttimers meer arbeidsuren te bieden. Op deze wijze biedt het Consulentenschap Samenlevingsopbouw de uitvoerende instellingen een instrument voor interne flexibilisering en een meer dynamisch personeelsbeleid. De elders in te zetten opbouwwerker krijgen de kans om uitdagingen aan te gaan in andere contexten. De daarin opgedane ervaring kan weer binnen de eigen instelling ten nutte worden gemaakt.

Op een rij gezet, zijn de mogelijke voordelen van een detacheringsovereenkomst:

Voor de consultant:

- behoudt alle rechtspositionele aanspraken,
- verkrijgt een verbrede werkervaring, hetgeen tot een hernieuwde werkbevestiging kan leiden,
- hervindt nieuwe uitdagingen in het beroep, zonder dat al te grote risico's gelopen worden.

Voor de instelling:

- een tijdelijke overcapaciteit kan geldelijk ten nutte worden gemaakt,
- er vindt verbreding van de ervaring plaats van de uitgeleende opbouwwerker en daarmee van de eigen instelling,
- de mogelijkheden nemen toe voor het voeren van een flexibel en vernieuwend personeelsbeleid,
- detachering kan leiden tot een versterking van de financiële positie van de instelling,
- gewaardeerde krachten blijven in dienst van de instelling,
- nieuwe en andere markten kunnen binnen het bereik van de instelling komen.

Voor het consulentenschap:

- voor de uitvoering van projecten wordt de inzet mogelijk van een deskundige en vakbekwame opbouwwerker die alle ins en outs met betrekking tot het vak en de werksituatie kent;
- het "primaat" van het opbouwwerk als een in essentiële lokale voorziening blijft intact; met recht kan van het mogelijk maken van een aanvullend aanbod gesproken worden;
- recrutering van consultants vindt bij de bestaande beroepsgroep plaats, hetgeen de risico's van verlies van de identiteit van de werksoort door de andersoortige inzet tot aanvaardbare proporties terug kan brengen.

De freelance-overeenkomst

Naast de figuur van de detacheringsovereenkomst kent het Consulentenschap de freelance-overeenkomst om de (arbeids-) relatie met een consultant te regelen.

Hierin ontbreekt de band met de huidige instellingen van opbouwwerk.

De freelance-overeenkomst kan met name uitkomst bieden bij kleine, eenmalige opdrachten in de sfeer van het verzorgen van een inhoudelijke bijdrage aan studiebijeenkomsten of het desgevraagd toeleveren van specifieke expertise.

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw hecht sterk aan de doorwerking van dit initiatief in relatie tot versterking van de beleidsruimte van de bestaande instellingen voor opbouwwerk.

Het gebruik van freelance-overeenkomsten is dan ook pas aan de orde als het niet reëel of mogelijk is, de uitvoering van een bepaalde opdracht in de vorm van een detacheringsovereenkomst te gieten.

Toedeling van werkzaamheden

Alle ingeschrevenen worden opgenomen in een geautomatiseerd consultantbestand. Bij een aanvraag is zo na te gaan welke ingeschreven consultants de kwaliteiten voor een project in huis hebben, of zij beschikbaar zijn en of de lokatie binnen hun actie-radius valt.

Aangezien het Consulentenschap haar succes en voortbestaan afhankelijk weet van de geleverde prestatie zullen in volgorde van belang telkens bij een potentiële opdracht de volgende criteria gelden:

- kwaliteit, gemeten naar specifieke vaardigheden en terreinervaring;
- beschikbaarheid wat betreft tijdsduur en lokatie;
- evenredigheid in aantal toegedeelde opdrachten.

Het criterium van evenredigheid heeft beperkter betekenis dan de twee eerstgenoemde criteria.

Het zal duidelijk zijn dat de inzet van opbouwwerkcapaciteit langs deze weg een andere disciplinerende van de beroepsbeoefenaar vraagt dan de reguliere loondienst. Zo zullen een stringente tijds- en voortgangsbewaking noodzakelijk zijn, alsook een andersoortige rapportage en verantwoording.

In samenspel met de in opdracht werkzame consultants zal het Consulentenschap nauwgezet registreren op welke elementen en dimensies de contract-formule meer dan incidenteel afwijkt van de reguliere opbouwwerkpraktijk. Daarbij zal worden gelet op essentiële zaken aangaande de stijl en de produktiviteit van de beroepsbeoefening, alsmede de beroepsethiek. De resultaten van deze exercitie kunnen zowel voor het Consulentenschap alsook voor de reguliere beroepspraktijk weer ten nutte gemaakt worden. Ook zal de mogelijkheid tot onderlinge ervaringsuitwisseling worden geboden, zo mogelijk in samenhang met specifieke op verdere kwaliteitsontwikkeling gerichte seminars. ■

Inschrijving als consulent

De inschrijving als consulent; een uitdaging om het vak ook in een andere situatie waar te maken.

In de wijze waarop opbouwwerk-dienstverlening vorm krijgt, zijn er altijd wel bepaalde experimentele vormen aan te wijzen geweest.

Ideële, ideologische, pragmatische of commerciële motieven lagen daar aan ten grondslag.

Hoe dan ook, die afwijkende vormen waren en bleven uitzonderingen. Praktisch heel het opbouwwerk-aanbod kwam steeds voorhanden in de vorm van opbouwwerk(st)ers opererend vanuit een privaatrechtelijke instelling met een arbeidsovereenkomst voor (on)bepaalde tijd op zak.

Die vormgeving was en is gebaseerd op de overweging dat het opbouwwerk als normale lokale voorziening voorhanden is en dient te zijn.

Er is geen enkele reden om de waarde van die conceptie in twijfel te trekken.

Tegelijkertijd is het zo dat door niet aflatende harde bezuinigingen er in de afgelopen jaren heel wat "witte vlekken" in de conceptie van "opbouwwerk als lokale voorziening" zijn ontstaan.

Dat heeft geleid tot het opnieuw overdenken van een (al lang bekend) gegeven, nl. dat het uitsluitend aanbieden van opbouwwerkdienstverlening in de vorm van de voor (liefst) opbepaalde tijd aangestelde functionaris een nogal eenzijdig en star aanbod vormt. En dat het vasthouden aan uitsluitend die ene vorm van aanbod desastreuze effecten kan hebben voor de gehele beroepsgroep in maatschappelijke omstandigheden die om méér dan één antwoord vragen.

Kijkend naar overeenkomstige beroepsgroepen ("adviseurs" en "communicatoren" van allerlei aard) valt op dat daar al sinds jaar en dag naast de verschijningsvorm van de in loondienst zijnde functionaris ook de in meer flexibele verbanden opererende beroepsbeoefenaar gebruikelijk is (c.q. degene die een part-time arbeidsovereenkomst combineert met "losse" opdrachten).

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw wil een antwoord zijn op de vraag naar dat aanvullende, flexibele aanbod van opbouwwerkdeskundigheid.

Het wil het voertuig zijn om "witte vlekken" weg te werken én om (schaarse) specialistische expertise m.b.t. bepaalde maatschappelijke vraagstukken zo optimaal mogelijk in te zetten.

Met het Consulentenschap Samenlevingsopbouw steekt het opbouwwerk ook zijn nek

uit, omdat het voor een andersoortige beroepsuitoefening een heel andere testcase vormt dan het loondienstverband. Tijdelijke opdrachten immers kennen "hardere limieten" en een andere prestatiebeoordeling.

Met het Consulentenschap Samenlevingsopbouw in zee gaan betekent dan ook het aangaan van een nieuwe uitdaging voor de beroepsgenoot die deze stap zet.

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw is gelieerd aan het Landelijk Platform Opbouwwerk. Die organisatorische eenheid met het "Opbouwwerk als lokale voorziening" maakt duidelijk dat het niet om een polariserende onderneming gaat, maar inderdaad om een aanvullend, flexibel aanbod van het beroep.

Iets heel anders is of dit initiatief tot voldoende proportie kan komen om die doelstelling waar te maken. Er ligt geen welgevulde order-portefeuille klaar.

Integendeel: juist en alleen een inhoudelijk en geografisch goed gespreid én een kwalitatief onontkoombaar sterk aanbod zal - naast een goed promotiebeleid - bepalen of het opbouwwerk deze indringende uitdaging waar kan maken.

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw kan en wil voor dat goede promotiebeleid staan, maar dat heeft alleen betekenis wanneer ook op de andere punten de zaak "klopt".

Opbouwwerk(st)ers die de in deze artikelenreeks geformuleerde uitdagingen aan willen gaan, kunnen bij het Consulentenschap een inschrijfformulier opvragen. Aan de hand van dit inschrijfformulier kan men aangeven met welke werkervaring en kennis men als consulent ingezet wil worden. Aan de inschrijving als consulent zijn administratiekosten ten behoeve van de registratie en verwerking verbonden. Deze bedragen f 35,- per inschrijving. Daarvoor ontvangt de deelnemer in ieder geval:

- een bewijs van inschrijving
- een rapport inzake structuur en opbouw van het gehele aanbod van alle ingeschrevenen
- voortgangsberichten inzake activiteiten en projekten van het Consulentenschap Samenlevingsopbouw.

Uitsluitend geheel ingevulde dossierformulieren, waarvoor ook de registratiekosten zijn overgemaakt, kunnen in behandeling worden genomen.

Van meet af aan dient een hoog kwaliteitsniveau gewaarborgd te zijn. Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw behoudt zich dan ook het recht voor een inschrijving te

weigeren als er reden tot twijfel bestaat over de kwaliteit van het te leveren werk. Een afwijzing zal met redenen omkleed gedaan worden; uiteraard vindt restitutie plaats van de aan de inschrijving verbonden kosten.

Het zal duidelijk zijn dat met het Consulent-schap Samenlevingsopbouw een zware en uitdagende inspanning te hand genomen wordt vanuit het vertrouwen dat het opbouwwerk-ambacht reële toekomstwaarde heeft.

Dat die inspanning plaats heeft onder weinig moedgevende maatschappelijke omstandigheden, maakt haar alleen uitdagender.

Inschrijfformulieren kunnen telefonisch en/of schriftelijk aangevraagd worden bij het Consulent-schap Samenlevingsopbouw, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

Verhouding Consulent-schap met de reguliere opbouwwerkinstellingen

In de voorbereidingsperiode is uiteraard intensief nagedacht en gesproken over mogelijke gevolgen van het aanvullend op de markt brengen van het opbouwwerkaanbod voor de reguliere opbouwwerkinstellingen.

- Het relatieve marktverlies;
- de (interne) ervaring van de grotere instellingen met een verminderde doorstroming van hun personeelsbestand;
- de noodzaak tot flexibilisering
- de constatering van een langzaam ingang krijgende "wilde" commerciële praktijken
- de aanwijsbaar toegenomen witte vlekken vormden even zovele aanleidingen om "ja" te zeggen tegen het Consulent-schap Samenlevingsopbouw.

Evenwel, eenmaal aan de slag zijnde, zouden ook onbeheersbare neveneffecten (kunnen) optreden.

Zo is de relatieve verstarring (het blijven zitten waar je zit) onder de ervaren professionals binnen instellingen zowel voor de werkgevers, alsook voor de betreffende beroeps-genoten meer of minder problematisch. Maar (aldus de directeur van een grote instelling) komt "meedoen" er niet op neer dat ik ervaren krachten uitleen en daarvoor beginners terugkrijg.

In de discussie bleek: dat klopt, maar er staat veel tegenover, zoals de budgettaire winst en een hernieuwde werkbevrediging

van senior-medewerkers. Belangrijker wellicht is de mogelijkheid tot taakverruiming: het benutten van de ervaringen van de consultants op andere plaatsen binnen de instelling. En niet in het minst het werkgelegenheidsmotief voor beginnende vakgenoten.

Een andere zich voor de discussie zeer lenende veronderstelling was dat het (weliswaar additioneel) aanbieden van de consultants-variant wellicht de verdinging van reguliere opbouwwerkinzet tot effect heeft. Immers, zo was de redenering, financiers (m.n. gemeentebesturen) kunnen daaruit concluderen, dat een eigen lokale voorziening in te ruilen is voor ad hoc gecontracteerde consultants.

Het lijkt echter zeer de vraag of gemeentebesturen een doelmatig functionerende lokale eigen voorziening zouden willen inruilen voor ad hoc contracten. Immers, niet voor niets wordt het aanbod van het Consulent-schap als additioneel gelanceerd.

Bepaalde functies en kwaliteiten van een reguliere voorziening, zoals lokale inbedding, een permanente, en ook preventieve maatschappelijke signaal-functie, het mede kunnen structureren van het lokale gemeenschapsleven, het vormen van een permanent referentiepunt voor initiatieven, alsmede verwante functies en kwaliteiten kunnen door een extern consultantschap niet gedragen of verzorgd worden.

Bovendien is een reguliere voorziening verhoudingsgewijs ook goedkoper dan de inzet van een externe deskundige.

En ten slotte, maar zeker niet het minst belangrijk, het Consulent-schap Samenlevingsopbouw beoogt niet het doen van concurrerende aanbiedingen in lokaties waarin een reguliere instelling voor samenlevingsopbouw een bepaald project even goed aan kan pakken.

Die waarborg werd van dermate groot belang gevonden dat zij ook in de Statuten van de Stichting Consulent-schap Samenlevingsopbouw is verwoord.

Een derde discussiethema bij de voorbereiding van de organisatorische vormgeving van het Consulent-schap, betrof de vraag of deze voorziening landelijk, dan wel regionaal zou moeten zijn.

Om met name twee redenen is primair gekozen voor landelijke vormgeving:

De kwaliteitswaarborg

Landelijke (centrale) start is een betere waarborg voor de kwaliteit van de opbouwwerk-inzet dan een start op meer fronten. Juist omdat m.b.t. de "zachte" sector de kwaliteit van het produkt al lang onderhevig is aan kritiek, is "harde" aandacht voor het waarborgen daarvan noodzaak.

Een ander element vormde de overweging

dat op het terrein van de maatschappelijke ontwikkeling vaak zeer specifieke (ervarings)expertise in het geding is, welke gezien haar schaarste uitsluitend doelmatig landelijk kan worden aangeboden. Het is zeker in de eerste jaren van groot belang om ook zo goed mogelijk lering te trekken uit de ervaringen die de consultants met deze nieuwe opbouwwerk-inzet opdoen. Kwalitatief en kwantitatief kan dat het beste plaatsvinden indien e.e.a. in één verband gebeurt.

De doelmatigheid

Het is vooralsnog niet aan te geven welke markt exact bestaat voor deze aanvullende benadering; het lijkt dan ook zinvol om met één vestiging te starten. Bij (gebleken) succes staat dat geleidelijke regionalisatie, c.q. uitbreiding van het aantal vestigingen, niet in de weg.

Het omgekeerde, nl. starten met meer bureaus en het bij gebleken wan-succes hergroeperen tot één centrale vestiging lijkt nauwelijks een zinnige optie. Daarbij komt het niet onbelangrijke punt, dat het voorzien in een redelijke financieringsgarantie voor één bureau al problemen genoeg heeft opgeleverd. Het is in hoge mate onwaarschijnlijk dat dit t.b.v. vier of zes vestigingen gelukt zou zijn. Tenslotte, de markt waarop opbouwwerk c.a. zich beweegt, vertoont uiteraard wel enige rek, maar er ligt niet a priori een groot "gat in de markt" te wachten.

De eerder in dit artikel weergegeven discussiethema's in de voorbereidingsfase en de mede in verband hiermee genomen beslissingen maken duidelijk, dat - hoe incompleet hier ook weergegeven - wel degelijk is nagedacht over de verhouding van het consultantschap tot de reguliere opbouwwerkinstellingen.

Een element van die verhouding bleef nog onderbelicht: de reguliere instellingen kunnen niet alleen zich met het Consultantschap verhouden, voorzover zij bepaalde werknemers in de gelegenheid stellen hun expertise via het Consultantschap aan te bieden; omgekeerd is het ook zo dat reguliere instellingen op hun beurt via het Consultantschap diensten kunnen afnemen.

In de voorbereidende besprekingen kwam meermalen aan de orde, dat lokale instellingen in de situatie kunnen verkeren dat zij voor een beperkt aantal uren gedurende een bepaalde project-periode een speciale inzet behoeven, die via personeelsadvertenties niet of nauwelijks goed te verwerven is. Ook in situaties van langdurige ziekte, onbetaald verlof en conflict kunnen reguliere instellingen groot belang hebben bij een inzet van het Consultantschap Samenlevingsopbouw.

Een laatste element in de verhouding tussen het Consultantschap en de lokale opbouwwerkinstellingen kan hier niet onvermeld blijven. Dat betreft - uiteraard - dat het, zij het op onderscheiden wijzen, in beide gevallen er om gaat de gedeelde waarde en doelstelling van opbouwwerk als maatschappelijk relevant aanbod een positie in de samenleving te doen behouden, c.q. te doen verwerven. Dat maakt de gemeenschappelijke verbinding in het Landelijk Platform Opbouwwerk als samenwerkingsorganisatie van uitvoerende opbouwwerk-praktijken relevant. Het Consultantschap Samenlevingsopbouw zal de verkregen inzichten en ervaringen ook steeds beschikbaar stellen aan de reguliere lokale opbouwwerkinstellingen. Over het geheel genomen krijgt het Nederlandse opbouwwerk in en met het Consultantschap Samenlevingsopbouw een uiterst welkome aanvulling op het bestaande repertoire, dat de markt-positie van het opbouwwerk nadrukkelijk kan versterken en met name ook uiterst belangwekkende kwalitatieve en dynamiserende impulsen kan bieden. ■

Dienstverlening

De dienstverlening die het Consultantschap Samenlevingsopbouw wil mogelijk maken omvat primair de volgende onderdelen.

De diagnose en analyse van (lokaal)maatschappelijke vraagstukken, die een aanwijsbare bewoners of cliënten component hebben.

Toelichting: vaak is niet altijd helder wat nu precies het probleem is in een buurt, waar de aanpak zich op moet richten, wat resp. de oorzaken dan wel de gevolgen van het probleem zijn. Verantwoordelijken en betrokkenen hebben baat bij een diagnose; als een mogelijk vertrekpunt van een door ieder akkoord bevonden oplossingsroute. In het verlengde van het kunnen maken van een diagnose ligt:

Modelontwikkeling.

Toelichting: het een plaats geven aan de actieve belangenbehartiging van burgers of beleidsbetrokkenen in een inter-organisatorische probleemaanpak is een belangrijk onderdeel van de paragraaf modelontwikkeling en organisatieopbouw. De modelontwikkeling en organisatie advisering betreft het in samenspraak met de betrokkenen ontwerpen en helpen bij het invoeren van organisatievormen om de onderlinge relaties in een bepaald vraagstuk van een uitwerking te voorzien.

De uitvoering van projecten.

Toelichting: zowel de vervanging bij langdurige ziekte of conflict in reguliere samenlevingsopbouwprojecten, als ook de meer specialistische, aanvullende projectuitvoering op een speciaal terrein, waarvoor de bestaande voorzieningen zich geen duurzame formatie ruimte kunnen permitteren, valt onder de taakstelling van het Consulentenschap. Oogmerk is dan niet alleen specialistische uitvoering, maar ook de overdracht van expertise en het geven van uitwerkings adviezen.

Evaluatie.

Toelichting: dit betreft het evalueren van onderdelen van het beleid van instellingen en organisaties, voorzover dit te maken heeft met de doelgroepen van dat beleid. Dat kunnen zowel tussentijdse - bijsturingen - evaluaties als slotevaluaties zijn. Eventueel in de vorm van een second opinion van een deskundige, niet belanghebbende ten behoeve van gemeenteraden, instellingsbesturen enz.

Arbitrage.

Toelichting: conflictcoördinatie bij bevroren patstellingen tussen bijvoorbeeld bewonersgroepen, instellingen, gemeentelijke diensten e.d. Dat kan zowel de vorm aannemen van een op verbindende uitspraken gerichte analyse, alsook van een procesmatige aanpak "dooi" van vastgelopen verhoudingen.

Het treffen van tijdelijke voorzieningen.

Toelichting: het tijdelijk in verband met ziekte, reorganisatie of fusie waarnemen van de coördinatie en beleidsfunctie binnen instellingen, organisaties, dan wel bij de opbouw van een nieuwe lokale voorziening de ontwikkelingsfase executeren. ■

Organisatie en bureau Consulentenschap

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw is organisatorisch ondergebracht in een werk-stichting van het Landelijk Platform Opbouwwerk.

In het bestuur van de Stichting Consulentenschap Samenlevingsopbouw hebben zitting:
Drs. J. van Eeden, voorzitter,
W.M. van de Leur, secretaris-
penningmeester
W. Brok, lid
A. van Veenen, lid
T. Jansen, lid
R. Hendriks, lid
H. Kruize, lid
A. de Groot, lid.

De dagelijkse bureauleiding is in handen van drs. Jur de Haan.

Het bureau is gevestigd aan de Prins Mauritslaan 26, 2582 LS 's-Gravenhage, tel. 070-521354. Bankrelatie: ABN, rek.nr. 519182561.

De realisatie van dit initiatief is financieel mogelijk gemaakt door een meerjarige bijdrage van het Ministerie van SoZaWe (ARB-VO/GAB's-Gr) en eenmalige financiële bijdragen van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn, alsmede van het Landelijk Platform Opbouwwerk. Het Consulentenschap dient binnen twee jaar een zodanige orderportefeuille op te bouwen, dat een dekkende exploitatie mogelijk is. ■

Vrouwen en Armoede

Onder de titel "Grenzen verleggen" organiseert het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland op 17 november te Utrecht een landelijke werkconferentie over "Vrouwen en armoede".

Vrouwen en mannen, werkzaam in het welzijnswerk en bekend met de methode opbouwwerk, die de voortschrijdende armoede onder vrouwen willen aanpakken, kunnen op deze dag terecht.

Centraal staat hoe armoede zich bij verschillende groepen vrouwen manifesteert en welke werkwijzen binnen het welzijnswerk bruikbaar zijn om de economische en sociale positie van vrouwen te verbeteren.

Armoede is een term die in het welzijnswerk niet graag gebezigd wordt. Toch leeft tenminste 10 % van de bevolking in Nederland onder de armoedegrens. Vrouwen zijn in deze groep oververtegenwoordigd.

Vooraf zwarte vrouwen, alleenstaande moeders, oudere en zeer jonge vrouwen behoren tot de "echte minima". Zij hebben te maken met opeenstapelende schulden, stigmatisering en toenemend isolement, sterke afhankelijkheid van instanties, werkloosheid, racisme en verpaupering van hun woonsituatie. Kortom, met de materiële en immateriële kanten van armoede.

Van welzijnswerk(st)ers wordt nu en in de toekomst verlangd, dat zij adequaat op de problemen van deze vrouwen inspelen. De werkconferentie die het Werkcentrum naar aanleiding van het rapport "Armoede wordt grenzeloos" organiseert, is een aanzet daartoe.

Op deze dag wordt een aantal strategieën voor de bestrijding van armoede onderzocht, die binnen de smalle marges van het welzijnswerk bruikbaar zijn.

Naast inleidingen over noodzakelijke veran-

deringen, bekeken vanuit het perspectief van vakbond en welzijnswerk, kunnen deelnemers kiezen uit werkgroepen over economische initiatieven, buitenlandse projecten, politiserend werken en integraal wijkbeheer.

Hoe specifieke groepen vrouwen met armoede te maken hebben of krijgen, en welke concrete aanpak daarbij effectief is, wordt 's middags uitgewerkt. Oudere vrouwen, bijstandsvrouwen, meiden, Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse vrouwen komen in verschillende werkgroepen aan bod.

Tot slot presenteren twee Nederlandse afgevaardigden de conclusies van het Europees Tribunaal over "Vrouwen en armoede", dat begin november te Brussel wordt gehouden.

Het internationale karakter van "vrouwen en armoede" wordt hiermee onderstreept.

De deelnamekosten bedragen f 60,- of f 30,-. Inlichtingen en opgave bij het Werkcentrum Opbouwwerk ZH, Anita Arts, Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443 ■

Kent Amsterdam nog opbouwwerk?

Eerdere berichten in Mededelingen Opbouwwerk (1987) spraken van grootscheepse bezuinigingen van de Gemeente Amsterdam op het wijkopbouwwerk aldaar. Nu ruim een jaar later is het zinvol de vraag te stellen of die bezuinigingen inderdaad het opbouwwerk in Amsterdam hebben doen afsterven.

Daarnaast is het de bedoeling van dit artikel om inzicht te geven in de wijze waarop de strijd gevoerd is, wat er bereikt is en wat de specifieke problematiek was voor het opbouwwerk in een zich decentraliserende stad.

De reden van de bezuinigingsvoorstellen van de gemeente zijn niet zo eenduidig aan te geven. Zo was er sprake van irritaties over de wijze waarop het opbouwwerk zich in een aantal politieke discussies had gemanifesteerd. Daarnaast speelde uiteraard de bezuinigingswoede in het algemeen, waarbij als bijzonder argument werd ingebracht dat het stellen van prioriteiten beter was dan het hanteren van de kaasschaaf. Ten slotte, maar zeker niet onbelangrijk, speelde de binnengemeentelijke decentralisatie (BGD).

Amsterdam heeft de stad in 17 stadsdelen opgesplitst. Naast het oude centrum zijn er 16 deelgemeenten gecreëerd. Als eerste deelgemeenten werden Noord en Osdorp gestart. In deze collegeperiode heeft het college zich ten doel gesteld de operatie af te ronden. 1987 heeft 4 nieuwe stads-

deelraden opgeleverd. De overige 10 volgen de komende jaren.

In de verdeling van de bevoegdheden tussen stadsdeelraden en centrale stad is onder andere over het welzijnswerk bepaald, dat dit gedecentraliseerd moest worden. Na een pittige discussie is daar ook het wijkopbouwwerk bijgevoegd. Gevolg was dat bij de start van Noord en Osdorp, deze deelgemeenten bereid moesten zijn niet alleen de kosten voor de wijkopbouwwerkers voor hun rekening te nemen, maar ook hun aandeel in de stedelijke organisatie.

De verwachting was dat dit tijdelijk wel zou lukken, maar dat het op langere termijn geen continuïteit zou opleveren. De eerste tekenen aan de wand kwamen al in 1986 toen Noord aankondigde ongeveer 15 % te willen bezuinigen op het opbouwwerk, terwijl de betreffende wijken van de stedelijke organisatie eisten dat dat niet ten koste mocht gaan van het uitvoerende opbouwwerk.

De algemene verwachting was dan ook dat het stedelijk bureau, bij volledige decentralisatie (1990), geen bestaansmogelijkheden meer zou hebben.

Het bericht dat het hele opbouwwerk weg gesaneerd zou worden, kwam binnen op het moment dat de instelling zich over zijn toekomst aan het beraden was. In een keer waren allerlei plannen, zoals een stedelijke samenwerking met gelijksoortige organisaties, het omzetten van de instelling van Raad voor het Maatschappelijke Welzijn (ambtenarenstatus) naar Stichting Wijkopbouw Amsterdam (CAO status), als overlevingsstrategie zinloos geworden.

Er was geen langere termijn strategie meer mogelijk; de bezuinigingsopdracht was per 1 januari 1987. Het bericht kwam op 25 september 1986 binnen.

Het werd tijd voor een overlevingsstrategie op super korte termijn, te meer omdat al snel bleek dat er voldoende politieke steun voor het bezuinigingsvoorstel was.

In het kort zal ik proberen de gevoerde strategie uiteen te zetten.

Uitgangspunt van de strategie was in de eerste plaats het behoud van zoveel mogelijk uren uitvoerend opbouwwerk. Daarnaast was het doel het voorkomen van gedwongen ontslagen, het behoud van de rechtspositie en waar mogelijk het behoud van zoveel mogelijk stedelijke functies. Omdat in de argumentaties m.b.t. het voorstel o.a. werd gesteld dat wijken en stadsdeelraden zelf moesten beslissen of ze opbouwwerk wilden, en omdat er in het programmacoord sprake was van een fors bedrag voor verbetering van de bewonersinvloed werd een koppeling gelegd tussen deze twee zaken. Daarnaast werd met behulp van een AROB-procedure (onbehoor-

lijk bestuur) de korte termijn van opheffing aangevochten, met als gevolg dat de termijn werd verlengd tot 1 januari 1988.

Er kleefden ook risico's aan de koppeling tussen het motief van zelfbeschikkingsrecht van de wijken over hun middelen en de toegezegde uitbreiding, nl.:

Qua tijd; de opheffing was op korte termijn, de inzet van die extra middelen was nog onduidelijk en uitgesmeerd over de hele college periode.

Qua rechtspositie; eerst worden ontslagen door de stedelijke instelling en daarna in dienst komen van de CAO-instelling.

Qua steun uit de wijken; de middelen waren ergens anders voor bedoeld en het risico bestond dat de wijken een dergelijke deal niet wilden maken en met een harde actie tegen de bezuiniging het opbouwwerk zouden kwijtraken.

Uiteindelijk is de deal gemaakt. Door middel van veel lobbyen en pressiewerk, door gefaseerd de problemen en oplossingen te presenteren, is de afspraak tot stand gekomen. Door een goede afstemming met de wijken kon worden voorkomen dat de actie zich anders zou ontwikkelen. Maar vooral ook door het "inleveren" van het stedelijk bureau. Dit had met name politiek veel betekenis, gezien de eerder vermelde discussie over de decentralisatie. Bovendien werd het stedelijk bureau door een aantal wijken als een waterhoofd gezien.

Allereerst is voorgesteld de al genoemde extra middelen in te zetten voor de handhaving van het opbouwwerk (sigaar uit eigen doos). Argument was onder andere dat ontslagen opbouwwerkers ook (wacht)geld kosten, maar daarvoor niets doen.

Er moesten daarom afspraken gemaakt worden over het tempo waarin de middelen vrij moesten komen. Toen dat gelukt was, werd voorgerekend wat de kosten zouden zijn van een opbouwwerker binnen het ambtenarenreglement en binnen de CAO. Daaruit bleek al snel dat je in het eerste geval meer uren opbouwwerk overhield; ergo meer wijken tevreden, minder ontslagen, minder wachtgeld. Daarvoor was het wel noodzakelijk de stedelijke werkgever overeind te houden; de opbouwwerkers zouden met detachingsovereenkomsten naar de wijken gaan. Hoewel dit moeilijk te verteren was voor de politiek, is het geslikt. De Raad voor het Maatschappelijk Welzijn is als een juridisch (sterf)huis blijven bestaan voor de rechtspositie van de werkers. Bij vertrek zal de functie wel in de CAO vervuld worden. Niet iedere werknemer van de Raad was opbouwwerker. Er was een stedelijke staf, een secretariaat en natuurlijk ook het OBASA.

Over het OBASA waren al gesprekken aan

de gang over een stedelijke samenwerking met onder andere het SIKH (kamerbemiddeling) en andere stedelijk opererende organisaties.

Door andere gemeentelijke besluiten werden die samenwerkingsbesprekingen versneld en in de richting van een fusie gestuurd. Ook voor deze medewerkers kon de ambtenarenstatus behouden blijven.

Daarnaast werd een groot deel van de stedelijke staf en het secretariaat meegenomen met het OBASA in die fusie.

Uiteindelijk zijn er twee arbeidsplaatsen in plaats van 35 vervallen door gedwongen ontslagen.

Kent Amsterdam nog opbouwwerk? Ja dus. Gedecentraliseerd en onder andere door eerdere bezuinigingen gedecimeerd.

Niettemin heeft deze strategie op de lange termijn nog een positief effect. De stadsdeelraden, die nu verantwoordelijk zijn voor de subsidiering van het opbouwwerk, blijken op decentraal niveau wel bereid om meer middelen uit te geven aan het opbouwwerk.

Zo heeft de stadsdeelraad Osdorp het aantal uren opbouwwerk verdubbeld en de stadsdeelraad Zuid-Oost (waaronder de Bijlmermeer) heeft meer middelen in het opbouwwerk gestopt.

Nu de bottleneck van het stedelijk bureau is verdwenen lijkt de BGD toch nog positieve elementen voor het opbouwwerk op te leveren. Op wat langere termijn zal het daardoor weer mogelijk zijn nieuwe relaties te leggen, die weer een stedelijke aanpak mogelijk maken.

Vincent Kuilboer, coördinator Steunpunt Wonen. ■

Kleedt u zich maar even uit

WAO-platforms registreren de gevolgen van de stelselherziening

In september 1988 verscheen het rapport 'Kleedt u zich maar even uit'. Het bevat een uitgebreide rapportage van de registratie-activiteiten van de WAO-platforms, de regionale/provinciale samenwerkingsverbanden van WAO-zelforganisaties, verenigd in het LSV/WAO.

Het genoemde rapport werd op 15 september jl. aangeboden aan de heer Buurmeyer, vice-voorzitter van de Vaste Kamercommissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In een eerste reactie sprak hij lovende woorden over het gedegen werk en de wijze van presenteren. Tijdens een hierna belegde persconferentie sprak Elske ter Veld, Tweede Kamer-fractie PvdA, desgevraagd van een belangwekkende registratie, waarin heel inzichtelijk harde en 'vervelende' informatie uit de praktijk van de sociale zekerheid op een rij wordt gezet, waar 'beleidsverantwoordelijk Den Haag' niet omheen kan.

In onderstaand artikel wordt ingegaan op de voorgeschiedenis en aanpak van de WAO-registratie-campagne. Tevens worden de hoofdpunten uit het rapport belicht.

Voorgeschiedenis en opzet

In januari 1987 trad de stelselherziening sociale zekerheid in werking. Voor de WAO hield deze voornamelijk in dat het moeilijker werd gemaakt om een arbeidsongeschiktheidsuitkering te krijgen. Gegeven een bepaalde handicap zou men veel eerder arbeidsgeschikt verklaard worden dan voorheen. De stelselherziening is vanuit de WAO-beweging fel bestreden. Nog afgezien van het feit dat de rechten van honderdduizenden WAO'ers erdoor werden aangetast, vond men de hele operatie slecht en te snel voorbereid. De verwachting was, dat er onverwachte knelpunten zouden opduiken. Om daarop snel te kunnen reageren, heeft het LSV een 'Registratie-project' opgezet. Veel WAO-groepen organiseren spreekuren voor WAO'ers met uitkeringsproblemen. De opzet was om gebruik te maken van deze spreekuren. Hier zouden de knelpunten het eerst aan de dag moeten treden. Door in de platformregio's te registreren welke problemen in de spreekuren aan de orde kwamen, zou vanuit de WAO-beweging snel gereageerd kunnen worden op ontwikkelingen. Voor dit werk werd een speciale groep in het leven geroepen, de 'Taakgroep Registratie'. Na de eerste inventarisatie van algemene problemen, die samenhangen met de invoering van de stelselherziening, werd het

project vervolgd met een nieuwe registratie, die nu meer gericht was op afschattingproblemen en op de begeleiding bij afschatting.

De reden daarvoor was niet alleen dat afschatting centraal staat in de WAO-problematiek rond de stelselherziening, maar ook omdat men zich binnen de WAO-beweging steeds meer op het probleemgebied rond de reïntegratie richt. Daarbij neemt met name de begeleiding door de GMD een belangrijke plaats in.

In mei 1988 is een voorlopig rapport verschenen, waarin de eerste 98 formulieren waren verwerkt. Uit een verschenen samenvatting van deze formulieren viel op dat er relatief veel oudere mensen met een al langer lopende uitkering waren afgeschat. Bovendien bleek de 'begeleiding' voor veel mensen een ondoorzichtige en administratieve zaak te zijn. Actieve begeleiding kwam weinig voor. In het rapport 'Kleedt U zich maar even uit' worden deze en andere problemen, op basis van 352 formulieren, uitvoerig besproken.

Totstandkoming van het rapport

Het rapport is geschreven op basis van verschillende bronnen van informatie. Veel ervaringen zijn besproken in de Taakgroep Registratie. De Taakgroep op haar beurt heeft weer veel te danken aan spreekuur-overleggen en aan andere ervaringen binnen de platforms. Vanuit die ervaringen zijn er door mensen van de platforms ook 'signalelementen' geschreven. Dat zijn korte beschrijvingen van problemen die zich voordoen in de platformregio en van de manier waarop het platform die problemen heeft aangepakt. Deze signalelementen zijn vrijwel onveranderd in het rapport opgenomen. Het grootste deel van de informatie komt echter uit de registratieformulieren voort. Deze formulieren zijn meestal door spreekuurhouders ingevuld. Daarnaast zijn ze afkomstig van 'melddagen' en 'meldpunten'. Arbeidsongeschikten met uitkeringsproblemen konden hier hun verhaal doen. Zonodig werden er dan stappen ondernomen door mensen van het platform. De platforms willen met het uitbrengen van dit rapport een nadrukkelijk steentje bijdragen aan de evaluatie van de stelselherziening, en aan de verbetering van het reïntegratiebeleid. In 'officiële' evaluaties klinkt nauwelijks de stem van uitkeringsgerechtigden c.q. de klant in de sociale zekerheid door. Met dit rapport wordt nadrukkelijk de praktijk van de uitvoering van de arbeidsongeschiktheidswetten, na de stelselherziening, voor het voetlicht gebracht.

Het registratie-formulier

Op het formulier waren vier groepen vragen opgenomen:

- administratieve gegevens ten behoeve van de spreekuurhouder;

- persoonsgebonden gevens (geslacht, leeftijd, opleiding, beroepsverleden, enzovoort);
- contacten met de GMD en begeleidingsactiviteiten;
- mening over de behandeling door de GMD, eigen initiatieven om weer aan het werk te komen.

Het invullen van de formulieren heeft in veel gevallen problemen opgeleverd. Aan de ene kant lag dat aan de formulieren, die nogal ingewikkeld waren. Aan de andere kant is ook de situatie van een WAO'er erg ingewikkeld, zodat veel mensen op een aantal vragen over hun situatie het antwoord schuldig bleven. Ze weten het eenvoudig niet. Een bijkomend effect dat is waargenomen, is een angst bij veel mensen om formulieren in te vullen. De situatie is voor hen zo onoverzichtelijk, dat zij geen enkel risico willen nemen, en dus ook niet graag informatie geven. Deze ingewikkeldheid van de situatie en de angst, zijn belangrijke bijverschijnselen van het sociale zekerheidsstelsel. Ze horen zeker in een opsomming van knelpunten thuis. Daarnaast moet gezegd worden dat veel van de onduidelijkheid in de registratieformulieren is opgelost door de spreekuurhouders zelf. Dezen maakten steeds vaker aantekeningen op het formulier ter verduidelijking. Ook de discussies binnen de Taakgroep Registratie hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de verheldering van allerlei problemen rond afschatting en reïntegratie.

Resultaten

De resultaten van de verwerking van de registratie-formulieren zijn verdeeld in resultaten die betrekking hebben op persoonsgebonden factoren, op resultaten die betrekking hebben op de begeleiding door met name de GMD, en op resultaten die betrekking hebben op de eigen initiatieven die mensen genomen hebben, alsmede op hun mening over de behandeling van hun zaak door de GMD.

Persoonsgebonden factoren

In tabel 1 geven we in grote trekken een aantal factoren weer. Ze geven een beeld van de groep mensen, waarvan een registratieformulier is ingevuld. Niet altijd leveren de verschillende groepen bij elkaar opgeteld hetzelfde totaal omdat het voorkomt dat mensen een bepaald gegeven niet hebben ingevuld. De aantallen 'onbekenden' zijn niet opgenomen in de tabel.

Onder 'lagere opleiding' wordt hier verstaan 'geen voltooide opleiding', lagere school, lager beroepsonderwijs, en MULO, MAVO, enz. Opmerkelijk hier is vooral dat er relatief veel mensen zijn met een uitkering die al vóór de stelselherziening (1-1-87)

Tabel 1: Een aantal persoonsgebonden factoren

Man	230
Vrouw	122
Nederlands	332
Overig	19
Kostwinner	251
Niet-kostwinner	96
40 uur of meer gewerkt	225
part-timer	86
Ingangsdatum WAO vóór 1987	179
Ingangsdatum WAO ná 1986	128
Leeftijd 35 of ouder	252
Leeftijd jonger dan 35	91
Lagere opleiding	258
Hogere opleiding	71

is ingegaan. Ook zijn er relatief veel mensen die 35 jaar of ouder zijn. De drie bedrijfsverenigingen die het meest genoemd werden in de formulieren waren het Sociaal Fonds Bouwnijverheid (47 maal), de DETAM (45 maal), en de BVG (59 maal). Afgezien van de grote groep mensen die al langere tijd een uitkering hadden, en die ouder waren dan 35 jaar, geeft de samenstelling van de groep een tamelijk 'normaal' beeld te zien. Wel is er aanleiding om na te gaan of de BVG vaker afwijkt van het advies dat de GMD uitbrengt dan de andere bedrijfsverenigingen. Signalelementen vanuit de platforms wijzen erop dat dat mogelijkterwijs het geval is. In 226 van de 352 gevallen werd een afschatting gemeld. Het meest voorkomende geval was afschatting van 80-100 % arbeidsongeschiktheid naar 15-25 % (81 maal). We hebben voor de afgeschatte mensen met name nagegaan hoe de verdeling was van mensen die al langer een WAO-uitkering hadden over de leeftijdsgroepen. Het resultaat is opgenomen in tabel 2.

Tabel 2: Leeftijd en ingangsdatum WAO, alleen afschattingen

	onder 35	ouder dan 35	bov. 65/onb.	totaal
Uitk. vóór 1-1-87:	41	86	3	130
uitk. ná 1-1-87:	18	62	0	80
Onbek:	6	8	2	16
TOTAAL	65	156	5	226

We zien dat de grootste groep afgeschatte mensen juist de groep is die het minst het slachtoffer van de stelselherziening mocht worden. Dat is de groep mensen van 35 jaar of ouder, die al vóór 1-1-87 een WAO-uitkering had. Dit resultaat moet met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd, maar er is zeker aanleiding om na te gaan hoe dit verschijnsel verklaard kan worden.

Begeleiding

Er blijkt aanleiding te zijn om na te gaan of de klachten over de GMD betrekking hebben op de GMD als geheel, of op het optreden van enkele functionarissen. In een aantal platformregio's blijken de zelfde namen van functionarissen steeds op te duiken. Aan de hand van een voorbeeld is in het rapport nagegaan wat daarvoor de verklaring kan zijn. Er zijn twee mogelijkheden. Ofwel de klachten hebben inderdaad betrekking op een beperkt aantal functionarissen. Dat zou betekenen dat er relatief weinig klachten over de GMD als geheel zouden zijn. Ofwel er is sprake van een vertekening. In de regio's zijn er bepaalde rayons waarin spreekuurhouders erg actief zijn, en in andere niet. Het verschil tussen de functionarissen is dan een gevolg van de spreiding van de WAO-beweging over een bepaald gebied, en niet van verschillen tussen GMD-functionarissen. We hebben voor beide interpretaties aanwijzingen gevonden, zodat een eenduidige conclusie niet is te trekken.

Het aantal beroepszaken en klachtenprocedures neemt volgens berichten uit de platforms sterk toe. Dat is een ernstige zaak, omdat deze procedures voor de betrokkenen erg bedreigend zijn. Ze brengen grote financiële risico's met zich mee, en de onzekerheid is zeker met beroepszaken langdurig te noemen. Klachtenprocedures worden aanzienlijk sneller afgehandeld, en krijgen dan ook meestal de voorkeur. Veel beroepsprocedures worden overigens gewonnen door de betrokkenen.

Bijna alle mensen hebben wel contacten met de GMD te melden. Over het algemeen vinden die echter niet erg vaak plaats. 52 mensen geven aan maar één keer een arbeidsdeskundige gezien te hebben. Meestal is dat dan bij de aankondiging dat ze afgeschat zullen gaan worden. Mogelijk moeten er bij dat aantal nog eens 67 mensen worden opgeteld, die weliswaar geen antwoord hebben gegeven op de vraag naar het aantal contacten met de arbeidsdeskundige, maar die blijkens andere antwoorden waarschijnlijk minstens eenmaal contact met een arbeidsdeskundige gehad moeten hebben. Over het algemeen zal dit contact niet vaker dan eenmaal hebben plaatsgevonden. Tegenover deze aantallen steken de aantallen mensen die meermalen contact met een arbeidsdeskundige melden (in totaal 83) mager af.

In de procedures die de GMD volgens haar eigen beleid behoort te hanteren, vallen nogal wat gaten. Zo behoren de mensen die afgeschat worden minstens te horen te krijgen wat de functies zijn, die de GMD als passend voor hen beschouwt. Het blijkt dat dat bij 54 van de 226 afgeschatte mensen niet gebeurd is. Het komt nogal vaak voor dat de behandelend arts het niet eens is met de visie van de verzekeringsgeneeskundige van de GMD. Zoals uit tabel 3 blijkt, gebeurt het zelfs bij de afgeschatte mensen erg vaak (81 maal) dat de behandelend arts vindt dat de WAO'er het werk niet kan hervatten.

Tabel 3: Mening huisarts/specialist over werkhervatting

Niet doen	81
Doen, maar voorzichtig	30
Kan wel	12
Weet niet	19
Onbekend	51
Niet/onduidelijk ingevuld	33
Totaal	226

Op de formulieren worden ook nogal wat aantekeningen gemaakt die erop duiden dat de procedures niet altijd zorgvuldig worden gevolgd. Met name de kwaliteit van de medische keuringen moet het daarbij nogal eens ontgelden. Als het gaat om actieve begeleiding van de GMD, gelden de volgende resultaten. 59 Mensen melden dat de arbeidsdeskundige stappen heeft ondernomen naar de oude werkgever. Dat is van de 226 afgeschatte mensen niet veel. Bovendien blijkt uit de signaleringen vanuit de platforms dat de arbeidsdeskundige daarbij nogal snel genoeg neemt met de opvatting van de werkgever dat er geen passend werk zou zijn. Andere klachten zijn dat de WAO'er niets hoort van het besprokene tussen werkgever en arbeidsdeskundige en dat vaak herhaalde aandrang van de WAO'er zelf nodig is om de arbeidsdeskundige aan het werk te zetten, en dat afspraken in verband met werkhervatting niet worden nagekomen. Nu is de weg naar de oude werkgever nog de meest kansrijke als het gaat om werkhervatting. Bij een andere werkgever aan de slag komen is nog veel moeilijker, omdat er daar geen dienstverband bestaat. Die weg wordt dan ook maar 16 van de 226 maal genoemd.

Er zijn veel maatregelen die een arbeidsdeskundige zou kunnen nemen om herplaatsing van een arbeidsongeschikte te bevorderen. Vastgesteld kan worden, dat ze over het algemeen maar weinig worden toegepast. Ter illustratie tabel 4.

Tabel 4: Herplaatsingsmaatregelen

Hulp bij sollicitatie	7
Toepassing art 30 ZW	5
Toepassing 'Opstapje'	0
Beroepskeuzetest	15
Scholingsmaatregelen	8
ARA-plaatsing	9
AAW-voorzieningen	4
Proefplaatsing	8
Toepassing art. 44 WAO	1
Toepassing art. 45 WAO	1

We praten in dit verband alleen over de 226 mensen die afgeschat zijn. De aantallen zijn beperkt. Maar erger is dat de ervaringen slecht zijn als dan een herplaatsingsmaatregel wordt toegepast. Uit signalementen van de platforms en uit aantekeningen op de formulieren blijkt dat 'hulp bij sollicitatie' vaak inhoudt dat iemand naar het arbeidsbureau wordt gestuurd. Hoe vervolgens het arbeidsbureau reageert, verschilt erg per regio. In de ene regio weigert men WAO'ers in te schrijven, in de andere regio schrijft men deze wel in maar doet er niets mee, en in weer een andere regio wordt een actief beleid ontwikkeld voor arbeidsongeschikten. De GMD zelf, vindt men, is nog niet klaar voor de arbeidsbemiddeling. De arbeidsdeskundigen zijn vaak slecht op de hoogte, de vacature-administratie maakt vaak een amateuristische indruk. Met name de ontslagbescherming geeft verder aanleiding tot klachten. De GMD geeft veel verkeerde informatie over de ontslagbescherming die gehandicapte werknemers genieten. Daardoor worden nogal eens verworven rechten verspeeld. Het 'opstapje', een reïntegratie-maatregel die in het kader van de stelselherziening nogal is opgehemeld, is maar op één van de 352 formulieren vermeld. En daarbij ging het niet om iemand die in de groep afgeschatte mensen zat. Het scholingsbeleid loopt nogal uiteen per regio. In de ene regio heeft de GMD tekort aan het scholingsbudget en in de andere wordt het bij lange na niet opgemaakt. Bovendien bestaat er veel onduidelijkheid bij de WAO'ers over eventuele afschattingsgevolgen n.a.v. het volgen van scholing. Ook de GMD zelf lijkt in dat opzicht per regio een ander beleid te voeren. Deze hele paragraaf overziende, wordt het duidelijk waarom wel veel mensen contact met de GMD hebben gehad, maar dat niet als begeleiding beschouwen. 66 mensen gaven aan niet begeleid te zijn, terwijl ze wel contact met de GMD hadden gehad. De indruk bestaat inderdaad dat begeleiding van de GMD vooral een ritueel is. Er wordt een aantal administratieve handelingen verricht, WAO'ers worden doorverwezen. Naar buiten toe wordt benadrukt dat begeleiding hoge prioriteit heeft, maar de arbeidsongeschikte heeft er weinig baat bij.

Tabel 5: Eigen initiatieven

Via GAB	62
Eigen sollicitaties	56
Cursussen/opleidingen	24
Aanmelding/plaatsing WSW	20
Via oude werkgever	47
Via uitzendbureau	19

Eigen initiatieven, en mening over de GMD-behandeling

Naast de bovenstaande gegevens, kunnen we ook de gegevens leveren over stappen, die de betrokkenen zelf hebben gezet (zie tabel 5).

Ook hier zijn alleen de gegevens van de afgeschatte mensen opgenomen. De aantallen activiteiten liggen hier aanzienlijk hoger. Hier spelen eigen sollicitaties een grotere rol dan stappen richting de oude werkgever. Gevraagd naar de houding van de GMD tegenover de eigen initiatieven, zeggen 97 mensen dat die negatief is. Vermeldenswaard is verder dat een aantal mensen aangeven heeft dat ze wel gedurende een periode hebben geprobeerd aan de slag te komen, maar dat het hen nu niet meer interesseert.

Ter afsluiting

De mening over de behandeling door de GMD is niet positief. 152 van de afgeschatte mensen oordelen negatief en 18 positief. 159 mensen oordelen negatief over de stappen die de GMD heeft ondernomen, tegenover 8 positief. 11 mensen vinden de GMD passief in haar begeleiding, en 6 vinden haar actief.

Met het uitbrengen van het rapport zien de WAO-platforms voorlopig nog geen aanleiding om de registratie-activiteiten te beëindigen. Er gaat immers nog genoeg 'mis' met de uitvoering van de gewijzigde WAO-wetten. Ondanks mooie beloften van het kabinet en uitvoeringsorganen, is het nog steeds beroerd gesteld met de mogelijkheden van arbeidsongeschikten om, met behulp van goede en actieve begeleiding, weer een plaatsje 'onder de zon' te krijgen. In de registratie-opzet voor de komende maanden wordt ruime aandacht gegeven aan opvallende knelpunten bij de uitvoeringsorganen en in de wet- en regelgeving. Naast de algemene registratie van zaken met betrekking tot 'herbeoordelingen en reïntegratie' zal de campagne worden verrijkt met het onder de aandacht brengen van deze specifieke knelpunten.

Exemplaren van het rapport zijn à f 2,50 te bestellen bij het Secretariaat van het LSV/WAO, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag (tel. 070-521354). ■

Hoogleraarschap opbouwwerk positief onthaald

De realisatie van het Bijzonder Hoogleraarschap in "de wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk" aan de Erasmus Universiteit Rotterdam blijkt in opbouwwerkring positief gewaardeerd te worden. Niet alleen vanwege de praktijk versterkende impulsen die van de (nog te benoemen) hoogleraar uit zullen gaan, maar ook omdat het bijzonder hoogleraarschap als een relevante maatschappelijke erkenning wordt ervaren van een ambacht dat gedurende het laatste decennium nogal wat tegenwind ondervond.

Met name spreekt ook aan dat de financiële onderbouwing zich grotendeels beweegt buiten de klassieke lijnen (als WVC en KJF), en het hoogleraarschap goeddeels zijn financiële basis ontleent aan bijdragen uit het bedrijfsleven, religieuze en maatschappelijke organisaties.

Onder die laatste bevinden zich met name ook de opbouwwerk en sociaal-culturele instellingen zelf. Waarbij dan ook correspondenties opvallen waarin uiteengezet wordt, dat men als lokale instelling substantiële mee zou willen financieren, maar gegeven middelen-gebrek tot beperkte contributie heeft moeten besluiten.

Afgezien van voornoemde zijdelingse effecten is m.n. van belang hoe het bijzonder hoogleraarschap opbouwwerk zal worden ingevuld. Als handreiking aan de Benoemingsadviescommissie van de Erasmus Universiteit heeft het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks Stichting "Bouwstenen" aangedragen voor het profiel van de bijzonder hoogleraar.

De benoemingsprocedure is inmiddels gestart en de advertentie voor de bijzonder hoogleraar is op zaterdag 22 oktober 1988 verschenen in de NRC en de Volkskrant. Aangezien met genoemde "Bouwstenen" een nader inzicht geboden wordt in de beleidsfilosofie van de Stichting, leek het de redactie van M.O. relevant de complete tekst daarvan hieronder weer te geven.

Elementen basis-filosofie bijzondere leerstoel wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk

Basis

Een aantal essentiële kenmerken van opbouwwerk ligt verankerd in het wezen van de democratische samenleving. Met name daar waar het in opbouwwerk-processen gaat om maatschappelijke verwerkelijking van democratische rechten als deelname, participatie en zelfbeschikking. De beroepsmatige ondersteuning van het op-

bouwwerk richt zich met name op de systematische versterking van strevende groepen, die in vrijheid medeverantwoordelijkheid willen nemen voor de kwaliteit van de samenleving, waarin zij leven, wonen en werken.

Daarbij vormen de vraag- en aanbod-systematieken binnen en tussen de onderscheiden maatschappelijke sectoren/actoren een belangwekkend aandachtspunt.

Object van het opbouwwerk

Meer of minder complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals die zich voordoen op het niveau van 'hen die ermee moeten leven' (de definitie van de situatie van strevende groepen/verbanden zelf);

N.b. dus niet de beleids-dimensie van maatschappelijke vraagstukken, evenmin de (verwerkings- en reactie-) dimensie van de individuele burger, maar de dimensie van (groter) territoriale of categoriale samenlevingsverbanden.

Meer specifiek de strevende groepen en verbanden, die de kwaliteit van het bestaan willen/moeten verbeteren door ondervonden maatschappelijke vraagstukken in en vanuit de eigen dimensie aan te pakken.

Taak van opbouwwerk

Het bieden van beroepsmatige assistentie aan de strevende groepen en verbanden.

Meer specifiek:

- sociaal-organisatorische ondersteuning
- strategische ondersteuning
- educatieve ondersteuning.

Opbouwwerk als ambacht

Bij opbouwwerk gaat het om het op programmatische wijze versterken van de eigen potentiële krachten van strevende groepen/verbanden rond vraagstukken die (bijna altijd) meerdere dimensies kennen (interdisciplinairiteit; het snijvlak van 'hard' en 'zacht').

Het beroep opbouwwerk vereist dan ook een aantal ambachtelijke kwaliteiten (zie ook beroepsprofiel).

De verdere ontwikkeling van kwaliteitsnormen en toetsingscriteria heeft in dit verband nadrukkelijke aandacht.

Oplossings-richtingen

'Verticale' oriëntatie: refereren aan taken en verantwoordelijkheden van aangewezen instanties, het mobiliseren en operationaliseren van hun potenties/middelen ten gunste van de door de strevende groepen/verbanden gewenste oplossingen.

'Horizontale' oriëntatie: in eigen beheer en met benutting eigen potenties van de strevende groepen/verbanden ontwikkelen van oplossingen.

'Mix'-oriëntatie: een combinatie (in welke proporties dan ook) combinatie van de 'verticale' en 'horizontale' oriëntatie.

Maatschappelijke context

Opbouwwerk wordt geconcentreerd toegepast/ingezet ten dienste van verbanden, die gemiddeld te lijden hebben onder een optelsom van 'kwade kansen', veelal tot uitdrukking komend in:

- lage sociaal-economische status en capaciteit
- lage opleidingsgraad
- geringe maatschappelijke referentiemacht
- beperkte gedrags-alternatieven
- cumulerend effect van deze factoren

(Het betreft hier geen principiële opsomming, doch een opsomming van het huidige primaire toepassingsgebied)

Dominante probleem-velden

Gekozen wordt voor drie dominant gebleken maatschappelijke probleemvelden, die ruimhartig opgevat worden, t.w.:

- wonen (volkshuisvesting, stadsvernieuwing, na-oorlogse wijken problematiek, woonomgeving, buurtschool relatie, sociale veiligheid);
- werken (werkloosheid, reïntegratie, toeleiding naar de arbeidsmarkt, gevarieerde vormen van werken en maatschappelijke taken);
- sociale zekerheid (bestaans(on)zekerheid, zelforganisatie, bejegeningsvraagstukken, maatschappelijke respectabiliteit, regelgevingsvraagstukken).

Wetenschappelijke reflectie en onderzoek

- Meer of minder complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals die zich voordoen in (grotere) territoriale of categoriale samenlevingsverbanden;
- de aanpak of het aandeel in de aanpak vanuit het perspectief van de strevende groepen/verbanden zelf;
- een oplossing-gerichte oriëntatie;
- de probleem-velden: wonen, werken, sociale zekerheid.

Deze set van elementen leidt tot de vaststelling dat zoiets als 'wetenschappelijke grondslag' van het opbouwwerk interdisciplinair van aard is in die zin, dat zij allerlei (onderscheiden) wetenschappelijke disciplines op verschillende wijzen van node heeft:

- als hulpbron/resource/onderdeel bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (zo veronderstelt het terrein van 'wonen' bv. (stede-)bouwkundige inbreng, zo vraagt het terrein van 'sociale zekerheid' juridische inbreng);
- als toeleveraar van 'operationele know-how' voor het opbouwwerk zelf (zo kunnen praktijk-wetenschappen als bestuurskunde, organisatiekunde en marketing het doelmatig beroepsmatig handelen onderbouwen);
- als kennisbron om een helder en actueel beeld van politieke, sociaal-

economische en institutionele realiteiten te verwerven en te behouden (zo kunnen (beleids)sociologie, economie bijdragen aan een voldoende gedifferentieerde, algemene 'diagnostiek');

- als bron van reflectie, normering, toetsing en ordening (vanuit welke sociaal-filosofische denk-tradities worden welke doeloepies en werkmodellen (niet) ontwikkeld, maar ook vragen naar de ethiek van het beroepsmatig handelen enz.).

Aanbod/werkwijze

Het geven van onderwijs, het begeleiden van studenten bij studie(s) en onderzoek (zowel systematische als het leveren van ad-hoc bijdragen).

(Mede)organiseren van studieconferenties e.a.

(met optimale wisselwerking samenleving-universiteit)

Ook: het organiseren van een 'discours', een samenspraak over disciplinaire en institutionele grenzen heen over onderwerpen op de vastgestelde prioriteits-terreinen.

Inlichtingen: Dr. Gradus Hendriks-stichting, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag.

Donaties Wetenschappelijk Fonds: Landelijk Platform Opbouwwerk, NMB rek. nr. 67.47.51.051.

Installatie curatorium bijzondere leerstoel opbouwwerk

Op vrijdagmiddag 7 oktober vond de installatie plaats van het College van Toezicht op de Bijzondere Leerstoel in de Wetenschappelijke Grondslag van het opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit.

Het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks Stichting werd voor deze gelegenheid gastvrijheid verleend door het gemeentebestuur van Rotterdam.

De bijzondere vergadering van het Stichtingsbestuur vond plaats in de vergaderzaal van het College van B & W van de havenstad. Behalve de leden van het Stichtingsbestuur en de leden van het te installeren College van Toezicht waren representanten aanwezig van het bedrijf Van den Bergh en Jurgens en de gemeentebesturen van Rotterdam en 's-Gravenhage - als belangrijkste donoren van de Leerstoel - en tevens vertegenwoordigers van het College van Bestuur van de Erasmus Universiteit en van het Bestuur van de Faculteit der Wijsbegeerte.

Als eregasten waren uiteraard aanwezig dr. Gradus Hendriks en zijn echtgenote.

Stichtingsvoorzitter drs. Jan van Eeden heette de aanwezigen welkom en overhandigde in dat kader fraaie bloemenruikers aan Mevr. N. van der Pol-van den Dorpel (VVD), wethouder van Rotterdam, als dank voor de verleende gastvrijheid, alsook aan Mevr. Hendriks als eregaste.

Hierna gaf de secretaris van het stichtingsbestuur, Wil van de Leur een korte schets van het initiatief om tot deze Bijzondere Leerstoel te komen.

Na een korte introductie van de aspirant-leden van het College van Toezicht verklaarde de voorzitter dit College in deze samenstelling te hebben geïnstalleerd en wenste de leden veel succes met hun m.n. kwaliteitsbewakende taakstelling.

Het tweede gedeelte van de bijeenkomst bestond uit een beperkt aantal geprogrammeerde en spontane inleidingen, waarin de verschillende sprekers hun visie op opbouwwerk en meer in het bijzonder hun verwachtingen t.a.v. de leerstoel uitspraken. De in het programma opgenomen sprekers waren wethouder N. v.d. Pol-van den Dorpel, stichtingsvoorzitter drs. Jan van Eeden, dr. B.E. de Muinck, directievoorzitter Van den Bergh en Jurgens en de naamgever van de stichting, dr. Gradus Hendriks.

Vervolgens werd het woord ook nog gevoerd door drs. Anne van Veenen, directeur van het opbouwwerk in de Maasstad en de heer P.A.K. Vreeswijk van het Ministerie van WVC.

De (geïnspireerde) inleidingen zullen binnenkort tesamen met een door dr. Harry Broekman samengestelde bespreking van het (theoretische) werk van dr. Gradus Hendriks in brochurevorm worden uitgegeven. Deze publicatie zal in ieder geval aan alle donateurs van de Dr. Gradus Hendriks Stichting worden toegezonden.

Vooruitlopend daarop publiceert M.O. thans reeds een van de gehouden inleidingen, t.w. die van wethouder N. van der Pol. In haar inleiding (die hieronder is weergegeven) schetst de wethouder m.n. het belang dat het gemeentebestuur van Rotterdam hecht aan het opbouwwerk, daarbij zowel de voorbije periode, alsook de komende tijd in haar beschouwing betreffend.

Speech wethouder Van der Pol bij installatie College van Toezicht

Als Rotterdams wethouder kijk ik door een Rotterdamse bril beleidsmatig naar het opbouwwerk.

Zeker vanuit wetenschappelijk oogpunt bezien houdt dat minstens twee beperkingen in. Maar ik ga er van uit dat andere sprekers voor voldoende aanvulling kunnen zorgen.

Bovendien heeft het stichtingsbestuur voor de Erasmus Universiteit gekozen vanwege

de praktische gerichtheid van deze instelling en dan bent u in Rotterdam aan het goede adres.

Kijkend naar de historie van het Rotterdamse opbouwwerk, zien we een explosief toenemende belangstelling aan het eind van de zestiger, begin zeventiger jaren.

Deze belangstelling was gekoppeld aan hoge verwachtingen over de mogelijkheden en de functie van het instituut opbouwwerk. Dat had alles te maken met het algemene culturele klimaat van die jaren en de gedachte rol van de overheid.

Een rol - die zoals nu algemeen wordt geconstateerd - in meerdere opzichten te ver is doorgesloten. Het opbouwwerk was een wezenlijk onderdeel van het ideaal beeld van de verzorgingsstaat.

Immers, het opbouwwerk belichaamde alle elementen van democratisering en emancipatie. Met andere woorden: het opbouwwerk was de sleutel naar de mondigheid van de burger en de verheffing van onderdrukte groeperingen. Dit verleende de opbouwwerker de status van een eervolle vrijgestelde.

Aan het begin van de tachtiger jaren heeft er een geweldige omwenteling plaatsgevonden in de publieke opinie over het opbouwwerk.

Vooraf aan de borreltafel kreeg de opbouwwerker het negatieve imago van een beetje wereldvreemde maatschappijhervormer, de man met geitenwollen sokken en sandalen.

Deze meningsverandering heeft mijn inziens weinig te maken met het functioneren van de opbouwwerk zelf, maar meer met de veranderingen in de maatschappij, zoals:

- Het wegvallen van de economische groei, wat een enorme invloed heeft gehad op de beleidsontwikkeling en de beeldvorming in de samenleving. Dit laatste wordt heel goed weergegeven in termen als de "nieuwe zakelijkheid" en "no-nonsens" mentaliteit.
- Een ander aspect van grote invloed is de toenemende individualisering. Dit werd aanvankelijk alleen als een positieve ontwikkeling beschouwd.

Langzaam maar zeker komt er ook oog voor de negatieve gevolgen van de individualisering, namelijk het wegvallen van herkenbare sociale verbanden en een verminderd verantwoordelijkheidsgevoel voor de wereld buiten het eigen kringetje, dat we als een maatschappelijk gegeven dienen te beschouwen.

De constatering dat bepaalde zaken fundamenteel uit de maatschappelijke rails dreigen te lopen heeft zowel landelijk als op lokaal niveau tot de nodige bewegingen geleid.

Ik denk bijvoorbeeld aan de filosofie van de zorgzame samenleving van het CDA

onder leiding van minister Brinkman. De gemeente Rotterdam heeft hier kortgeleden op gereageerd met de oprichting van een commissie Sociale Vernieuwing. De opdracht aan die commissie is niet een eigen variant op die zorgzame samenleving te ontwikkelen, maar om te onderzoeken wat de gevolgen zijn van al die maatschappelijke en demografische veranderingen en hoe je daar een passend antwoord op zou kunnen formuleren.

Het College hecht daarbij heel sterk aan wat er in de Rotterdamse samenleving speelt aan meningen en oriëntaties. Medio volgend jaar zal de commissie rapport uitbrengen. Dat rapport zal een weerslag zijn van wat Rotterdam denkt, hoe belangrijke instellingen en mensen hun verantwoordelijkheden zien en welke vernieuwingen men nastreeft.

Ik hoop en verwacht dat er van dit rapport een belangrijke mobiliserende werking zal uitgaan in de richting van zowel publieke als private organisaties.

Ik wil graag de aandacht vestigen op de commissie Sociale Vernieuwing omdat er ongetwijfeld relaties zullen ontstaan tussen het werk van deze commissie en het opbouwwerk in de toekomst.

Ik sluit niet uit dat de maatschappelijke veranderingen nogmaals tot een herwaardering van het opbouwwerk zullen leiden. Ditmaal in positieve zin.

Ik heb steeds in algemene termen over het opbouwwerk gesproken, maar ik wil nu nader ingaan op de specifieke taak die het opbouwwerk in Rotterdam heeft vervuld. Het opbouwwerk in Rotterdam is namelijk altijd heel nauw verbonden geweest met de stadsvernieuwingsactiviteiten.

Of beter gezegd: via de stadsvernieuwing kwam het werk binnen. De stadsvernieuwing in Rotterdam is qua organisatie een typisch resultaat gerichte activiteit.

Het opbouwwerk en de stadsvernieuwing zijn in Rotterdam zelfs zo nauw met elkaar verweven, dat het succes van een opbouwwerker bij wijze van spreken, wordt afgemeten aan woningproductiecijfers en huur-niveaus.

Vrij recent is er verandering gekomen in die toch wat eenzijdige oriëntatie. Wijken waar het proces van actieve stadsvernieuwing wordt afgesloten komen terecht in een fase van beheer, qualitate qua een meer passieve bezigheid, maar zeker niet minder belangrijk vanuit het oogpunt van een kwalitatief goed leefklimaat nu de heistellingen zijn verdwenen en de fysieke randvoorwaarden aanwezig zijn. Dat heeft consequenties voor het functioneren van bewonersorganisaties en dus ook voor hun ondersteuning: n.l. het opbouwwerk.

Er is vaak sprake van een eenzijdige bevolkingssamenstelling, van het ontbreken van een sociaal middenkader, van een samenleving, die geen samenleving vormt door

de vele verhuisbewegingen die hebben plaatsgevonden.

Daarnaast zijn er maatschappelijke veranderingen als vergrijzing (en dus ontgroening), segregatie, langdurige werkloosheid en de eerder genoemde individualisering, die continu een zeer alerte opstelling van de overheid vraagt.

In deze context wordt van het opbouwwerk verwacht dat het - aanvullend op het technisch en functioneel beheer - zorg draagt voor het sociaal beheer van de wijken.

Rotterdam heeft heel bewust een intensief beleid van sociaal-economische vernieuwing ingezet. De commissie van Sociale Vernieuwing heb ik al genoemd.

Het is heel belangrijk dat alle geledingen van de samenleving deel kunnen nemen aan de vernieuwing van de stad. Daar ligt - dunkt me - een belangrijke taak voor het opbouwwerk. Een voormalig fractievoorzitter van mij heeft eens gezegd: het opbouwwerk is het moeilijkste werk dat er bestaat. Men moet een kameleon zijn, de kleur van de omgeving aan kunnen nemen en toch de eigen professionele verantwoordelijkheid blijven dragen. Ik constateer al met al dat het opbouwwerk zich een vaste plaats heeft verworven in de sociale infrastructuur van Rotterdam.

Het is buitengewoon belangrijk dat het die positie weet te handhaven en dat het zich aanpast aan de nieuwe behoeften in de wijken.

Het moge duidelijk zijn dat Rotterdam van een leerstoel opbouwwerk verwacht dat deze een steun in de rug zal zijn voor het uitvoerende opbouwwerk, dat zich voor nieuwe en lastige taken geplaatst ziet.

Ook kan de leerstoel Opbouwwerk een bijdrage leveren aan de verdere professionalisering van het opbouwwerk.

Ik ben er van overtuigd dat de uitvoerende en wetenschappelijke componenten van het opbouwwerk tesamen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de sociale vernieuwing van Rotterdam. ■

Bladspiegel nummer 1 is uit

Half oktober verscheen het eerste nummer van Bladspiegel, vakblad voor buurt-, wijk- en dorpskranten. Bladspiegel is een initiatief van het Landelijk Platform Opbouwwerk en wordt uitgegeven door de stichting M.O.-Kwaliteitsontwikkeling.

Halverwege 1987 ontstond bij het Platform het besef dat de positie van de redacties van niet-commerciële huis-aan-huis bladen steeds moeilijker werd door de voortdurende bezuinigingen op sociaal-cultureel en opbouwwerk. Daardoor viel vaak een deel van de financiering en beroepsmatige ondersteuning weg. Mede daarom werd besloten te onderzoeken of, en zo ja op welke wijze, alternatieven voor die wegvalende steun geboden zou kunnen worden.

Allereerst werden onderzoeken gestart naar, onder andere, het functioneren van de redactie en de vorm en inhoud van de kranten. Een onafhankelijk onderzoeksbureau onderzocht de receptie en waardering van de kranten door de gemiddelde lezer. April 1988 werd in een themanummer van Mededelingen Opbouwwerk verslag gedaan van deze onderzoeken. Tevens werd toen de verschijning van een vakblad voor de redacties aangekondigd: Bladspiegel.

Uit de onderzoeken bleek dat er bemoedigende belangstelling bestond voor ondersteuning op drie verschillende terreinen:

- Aanbieden van kennis en informatie op het journalistieke en redactionele vakgebied.
- Versterking van de informatie-uitwisseling tussen de redacties onderling, het mogelijk maken van contacten over en weer. Bijvoorbeeld door het opnemen in Bladspiegel van overdrukken uit diverse buurtkranten.
- Aanbieden van informatie en artikelen van landelijke organisaties op diverse terreinen, maar vooral consumentenbelangen. De artikelen zullen zo geschreven worden dat zij makkelijk kunnen worden overgenomen in buurtkranten.

In deze eerste Bladspiegel aandacht voor verschillende onderwerpen, waaronder:

- Verslag van een gemeenschappelijk interview van verschillende redacteuren met kamervoorzitter Dick Dolman. Die onder andere zegt: "Buurtkranten hebben in de eerste plaats de taak zich met de gemeentepolitiek bezig te houden."
- Een vergelijking van de verschillende wijzen waarop de kranten stadsvernieuwing begeleiden.
- Een beschouwing over het ontbreken van de buurt-, wijk- en dorpskranten in

media-onderzoeken.

- Een uitgebreid verslag van de Rotterdamse wedstrijd: beste wijkkrant van 1987. Waarin opzet, organisatie, het werk van de jury en de feestelijke prijsuitreiking beschreven worden.
- Column van Gerard de Bruijn, hoofdredacteur van O.R.-Informatie.
- Informatie en artikelen van diverse organisaties, waaronder: Stop de Kindermoord, NIBUD, COC en de Anne Frank Stichting.

Om redenen hierboven omschreven, richt Bladspiegel zich in eerste instantie op redacties van buurt-, wijk- en dorpskranten. Geprobeerd is de adressen van alle in Nederland verschijnende kranten te achterhalen. Dat overzicht is nog niet helemaal compleet. Vandaar hierbij het verzoek aan de lezer het principe van "hoort zegt het voort" toe te passen.

Voor meer informatie of het aanvragen van een proefexemplaar kunt u terecht bij de redactie van Bladspiegel p/a Platform Opbouwwerk, tel. 070 - 521354.

Luc Boss

Ledenvergaderingen ABVA-KABO

In de maand december vinden drie regionale ledenvergaderingen van de ABVA/KABO plaats in resp. Tilburg, Zwolle en Den Haag. Onderwerp van deze vergaderingen is de salarisregeling van de CAO-Welzijn.

Van verschillende kanten zijn initiatieven genomen om te bewerken dat zoveel mogelijk opbouwwerkers die lid zijn van de ABVA/KABO deze vergaderingen omtrent de CAO-plannen bijwonen.

Public Private Partnerships toenemend in de belangstelling

Een combinatie aan motieven maakt dat public-private-partnerships aan belang winnen. Gewezen kan worden op het (banaal-) financiële motief: zo is een (arme) overheid die niettemin doelstellingen wil realiseren voor de realisatie van bepaalde projecten aangewezen op een (rijk) bedrijfsleven. Gewezen kan ook worden op een meer ideologisch motief als het terugdringen van de positie van een onnipotente overheid ten gunste van andere maatschappelijke factoren.

En ten slotte is er het efficiency-motief: ontwikkeling en exploitatie van bepaalde zaken zou volgens velen doeltreffender kunnen worden aangepakt door bedrijven dan door overheidsapparaten: partnership-formules vormen dan een heilzaam compromis.

Gezien vanuit het opbouwwerk zitten aan deze ontwikkeling verschillende belangwekkende aandachtspunten: zo kunnen krachtige "combines" overheid/bedrijfsleven de positie van b.v. bewonersorganisaties verder verzwakken, omdat dergelijke contracten uiteraard ook Gemeenteraden binden en daarmee de politiek-bestuurlijke speelruimte ten gunste van "zwakke maatschappelijke belangen" nadrukkelijk inperken.

Er is ook een andere kant aan de medaille: bewonersorganisaties kunnen evenzeer initiatieven ontwikkelen tot public-private-formules (in een duo-opzet met de gemeente, maar ook in een "triangel" met gemeente en bedrijven).

In dit verband: wie herinnert zich niet de discussies over "publiek groen: zelf gratis de plantsoenen doen", waarbij als essentieel manco genoteerd werd dat bij dergelijke ontwikkelingen - afgezien nog van verdwijnende werkgelegenheid - sprake is van een "budgettaire verdwijn-truc" waar de argeloze burger in geen enkele fase tot mede-bepaling komt. Maar uiteindelijk wat verdwaasd kijkt naar de hem in de hand gedrukte oud-gemeentelijke heggeschaar: proficiat!

Wie derhalve in voorkomende gevallen wil vermijden dat de gegroeide belangstelling voor public-private-partnerships resulteert in een slechts voor sterke partijen voordelen biedend "een-tweetje" heeft er alle belang bij zich nader in het fenomeen te verdiepen.

M.O. is voornemens meer aandacht aan PPP's te geven en wacht ook graag andere

praktijk voorbeelden in ter publicatie. Als eerste volgt hieronder de weergave van een inleiding die de Amsterdamse wethouder Walter Etty op een conferentie over het onderwerp hield: richting bewonersorganisaties en opbouwwerk bevat zijn inleiding tal van interessante noties.

Inleiding wethouder Etty

Public-private-partnership is een nieuwe vlag die een al heel wat oudere lading dekt. Dat geldt zeker voor Amsterdam.

Al lang voordat de term PPP in de mode kwam, was er in Amsterdam sprake van samenwerkingsprojecten tussen overheid en particulieren. Denk maar aan de Hoogovens, de stichting van Schiphol, de N.V. Stadsherstel, de bouw van het Hilton-hotel, en het RAI complex. Van meer recente datum zijn de NV Economisch Herstel Zee-dijk en Teleport Sloterdijk.

Alleen de benaming Public-Private-Partnership is van de laatste jaren.

Via het regeerakkoord heeft ook het kabinet Lubbers II zich over deze samenwerkingsvorm ontfermd.

In zekere zin is dat jammer, want vooral daardoor wordt publiek private samenwerking vaak in het verlengde geplaatst van publieke armoede - private rijkdom.

Wie beweert dat de publieke organisatie, de overheid, maar weinig kan, en daarom de samenwerking met particulieren moet zoeken, demonstreert behalve een gebrek aan ondernemingslust, ook een gebrek aan marktinzicht. Wie wil er immers samenwerken met een partner die bij voorbaat zijn eigen onvermogen verkondigt?

De context waarin ik de samenwerking tussen overheid en particulieren zie, is dan ook een andere; of die particulieren nu bedrijven zijn, of actieve bewonersgroepen. Succesvol samenwerken, zeker bij samenwerking tussen ongelijke grootheden als overheid, bedrijfsleven en/of groepen burgers vereist dat elk van de samenwerkende partijen weet wat men zelf kan, wat men zelf wil en duidelijk voor ogen heeft wat men via samenwerking wil bereiken. Volgens moet duidelijk zijn waar de parallellen met de doelstellingen van de andere partijen liggen, maar ook waar die overeenstemming ophoudt.

Voor het benutten van de kansen die er voor Amsterdam liggen, en voor het bestrijden van de problemen die we in deze stad kennen is een zeer actieve overheid nodig. Op de agenda staan op dit moment bijvoorbeeld:

- de aanpak van de IJ-as, een ingrijpende modernisering van de stedelijke structuur van Amsterdam;
- het bestrijden van de schrikbarende hoge werkloosheid;
- het verbeteren van de dienstverlening

en voorzieningen, in het bijzonder ten behoeve van de mensen met de laagste inkomens;

- voortzetting van de vernieuwing van de oude wijken;

Net als in andere steden, verwachten de mensen in Amsterdam van het gemeentebestuur initiatieven op al deze punten.

Ook in Amsterdam ontkomen we de afgelopen jaren niet aan bezuinigingen die Den Haag de gemeenten oplegt. Niettemin proberen we door het op tal van manieren verbeteren van de werkwijze van de gemeentelijke overheid, het streven naar een actieve stedelijke overheid waar te maken. Het resultaat kan ik waarschijnlijk het beste illustreren door erop te wijzen dat deze gemeente er in de jaren tachtig, ondanks bezuinigingen van het rijk in geslaagd is jaarlijks zo'n 30 miljoen gulden vrij te maken voor nieuwe activiteiten.

In Amsterdam is publiek-private samenwerking wat ons betreft dus samenwerking met een actieve overheid.

De gemeente neemt op diverse manieren deel aan samenwerkingsprojecten. Dat varieert van deelneming in grootschalige economische ontwikkelingen tot participatie in kleine projecten gericht op beheer van de openbare ruimte, het behoud en verbetering van sociale, culturele en recreatieve voorzieningen, stedelijke ontwikkelingsprojecten zoals de IJ-oeveren en initiatieven op het gebied van de werkgelegenheid, zoals het Amsterdams Ondernemingscentrum.

Het is te beperkt om publiek-private samenwerking uitsluitend te zien als samenwerking van de overheid met uitsluitend het kapitaalcrachtige bedrijfsleven. Daarmee zou voorbij worden gegaan aan de belangrijke rol die bewonersorganisaties, maatschappelijke instellingen, en het midden- en klein bedrijf vervullen en kunnen vervullen in samenwerking met de overheid en financiële instellingen.

En overigens is het natuurlijk ook niet de bedoeling dat de belangrijke stedelijke vernieuwingsprojecten die op dit moment in discussie zijn, het domein worden van projektontwikkelaars en beleggers die samen met het stadsbestuur de plannen maken, waar bewoners pas achteraf mee geconfronteerd worden. Bewoners en hun organisaties zullen aan de ene kant zoveel mogelijk bij het maken van de plannen betrokken moeten worden, en aan de andere kant in de fase van het beheer een belangrijke rol moeten kunnen spelen.

Ook voor projektontwikkelaars gaat het steeds minder uitsluitend om een gebouw, ook "omgevingskwaliteit" wordt steeds belangrijker geacht. Dat betekent dat men zich niet alleen met de techniek en de

kosten van de bouw moet bezighouden, maar ook met de mensen die in de omgeving moeten leven. Misschien een interessante nieuwe ingang voor samenwerking tussen overheid, bewonersgroepen en bedrijfsleven bij projecten van deze soort.

In Amerika, het land waar de term Public-Private-Partnership is uitgevonden, is meer ervaring opgedaan met wat men daar noemt de "triangulaire partnerships". Daarmee bedoelt men samenwerking tussen stadsbestuur, de marktsector en buurtbewoners.

In ons land en ook hier in Amsterdam zijn de ervaringen met dit type samenwerkingsprojecten nog beperkt, maar toch beslaan de 20 tot 30 projecten die hier vandaag gepresenteerd worden, een breed terrein.

In het onderzoek Bewonersinvloed in Amsterdam, gedaan door de Vrije Universiteit, kwam naar voren dat er in onze stad ongeveer 1500 bewonersorganisaties bestaan, waarin zo'n 70.000 mensen actief zijn. Een belangrijke conclusie uit dit onderzoek was dat een groeiend aantal bewonersorganisaties zelf verantwoordelijkheid wil dragen voor zaken die zich afspelen in de woonomgeving. Tegelijkertijd noemt dit onderzoek als een van de belangrijkste knelpunten het door de bewonersorganisaties gemelde gebrek aan ontvankelijkheid van het gemeentebestuur voor allerlei initiatieven van bewoners. Willen we gebruik maken van de mogelijkheden die er liggen, dan zal er dus niet in de laatste plaats bij de gemeentelijke overheid iets moeten veranderen. En daar wordt al het een en ander aan gedaan.

De positie van de overheid bij samenwerkingsprojecten

Tegen deze achtergrond lijkt het me goed enkele kanttekeningen te plaatsen bij de rol die de gemeente in samenwerkingsprojecten vervult.

Bij deelname van de gemeente in samenwerkingsverbanden met particuliere organisaties moet in de eerste plaats duidelijk zijn wat de gemeente wil, hoe deelname in het breder geheel van prioriteiten past, en wat de gemeentelijke inbreng zal zijn. Een actieve, zelfbewuste en zakelijke opstelling is daarbij van belang.

De gemeente krijgt bij deelname in samenwerkingsprojecten vaak een dubbele verantwoordelijkheid, de medeverantwoordelijkheid voor het wetslagen van het bewuste samenwerkingsproject, tegen over de bredere politieke verantwoordelijkheid voor het gehele beleid. Ik zal dit aan de hand van het voorbeeld van de gemeentelijke deelname in de RAI proberen te verduidelijken.

Er zijn drie manieren denkbaar waarop de publieke taak van de gemeente hier in botsing zou kunnen komen met het zakelijke belang dat wij in dit complex hebben. Allereerst betekent het inzetten van gemeenschapsgeld voor de uitbreiding, dat deze middelen niet voor andere doeleinden beschikbaar zijn. In de tweede plaats is er de ruimtelijke afweging tussen de uitbreiding van de RAI enerzijds, en de te verwachten groei van de parkeeroverlast en de aantasting van een park anderzijds.

En tenslotte zou men - enigszins theoretisch - nog kunnen aanvoeren dat de gemeente door de financiële en beleidsmatige steun aan de RAI-uitbreiding, andere complexen, waarin de gemeente geen belang heeft, oneerlijke concurrentie aandoet.

Dergelijke spanningen, die in welke vorm dan ook, in veel samenwerkingsprojecten terugkomen, moeten we niet ontkennen maar juist onderkennen. Dat maakt het mogelijk heldere afwegingen te maken. Afwegingen die niet principieel anders zijn dan de overige afwegingen die de politiek dagelijks maakt. Concreet betekent dit dat bij samenwerkingsprojecten belangrijke aspecten, zoals de financiële constructie, de openbaarheid van gegevens, en vooral de ruimte voor democratische verantwoording - in ons geval in de openbare discussie, in inspraakbijeenkomst en in Gemeenteraad - goed moeten zijn geregeld: en ook zal aan de samenwerkingspartners duidelijk moeten zijn waarom de overheid zo dient te werken.

In een samenwerking met bewonersorganisaties zal de overheid activiteit en directe betrokkenheid moeten stimuleren en erkennen als de specifieke eigen inbreng van bewoners. Een inbreng die voor het welslagen van een project en het verkrijgen van een maatschappelijk draagvlak hiervoor, van even groot belang moet worden geacht als geld of deskundigheid. De keerzijde hiervan is overigens dat hier ook de specifieke risico's liggen: bijvoorbeeld gebrekkige continuïteit in de bewonersinbreng, gebrek aan overeenstemming met overige bewoners e.d.

Bij samenwerking met het bedrijfsleven zal vooral de inbreng van kapitaal, commerciële en technische kennis een rol spelen. De overheid brengt hier behalve kapitaal vooral haar publieke taak mee: bijvoorbeeld de zorg voor de infrastructuur, maar ook het stellen van voorwaarden die ertoe strekken dat economisch "zwakkere" functies in een bepaald project een plaats krijgen.

Het bedrijfsleven neemt economische risico's, en wil daar vanzelfsprekend rende-

ment voor terugzien. De overheid hoeft niet persé winst te maken, maar heeft natuurlijk wel de plicht economisch met de publieke middelen om te springen, en doet er overigens ook goed aan zich zakelijk op te stellen, bijvoorbeeld door binnen de gegeven doelstellingen te zoeken naar investeringen die ertoe leiden dat zoveel mogelijk private investeringen worden opgewekt (hefboomwerking of "leverage"-effect).

Het stimuleren van samenwerkingsprojecten

Gezien de taken waar de overheden, zowel de landelijke als de stedelijke, op dit moment voor staan, is het zoeken en het stimuleren van de samenwerking met particulieren op dit moment van groot belang. Voor wat de landelijke politiek betreft, hoef ik slechts te verwijzen naar de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening, waarin PPP-projecten een belangrijke plaats innemen. Maar die zullen niet van de grond komen als de rijksoverheid hier geen instrumentarium naast legt. Het heeft er af en toe de schijn van dat men in Den Haag denkt dat alles waar men het etiket PPP opplakt, verder vanzelf gaat. Dat is dus niet zo: zie de groeiende irritatie bij het bedrijfsleven over het onderwerp private financiering van infrastructuur.

De gemeente Amsterdam wil samenwerkingsprojecten bevorderen waar deze zijn in te passen in de prioriteiten die wij in de stad zien: projecten met het bedrijfsleven, en met bewonersgroepen.

Met het eerste bestaat meer ervaring dan met het tweede.

Allereerst willen we daarom bevorderen dat zo veel mogelijk informatie wordt uitgewisseld en ideeën worden ontwikkeld over concrete projecten die al in uitvoering zijn of worden geëntameerd. Vandaar dat de gemeente deze conferentie, met de steun van een groot aantal mensen van buiten, heeft georganiseerd. Eventuele vervolginiciatieven, die uit deze conferentie naar voren komen, zullen we graag ondersteunen, met name waar deze kunnen leiden tot een gezamenlijke inspanning om te komen tot een meer permanente consultatie en informatie-uitwisseling.

De gemeente is ook bereid om binnen de gegeven financiële en beleidsmatige mogelijkheden, in financiële zin initiatieven tot samenwerkingsprojecten te steunen. Zo is in het recente verleden steun verleend aan de Stichting die de Hortus in stand wil houden. En deze week heeft het College van B & W een voorstel goedgekeurd om een tiental projecten die gericht zijn op het zelf beheren van openbare ruimte, financieel te ondersteunen.

Tenslotte wil ik wijzen op de middelen die de Gemeenteraad beschikbaar heeft gesteld om samenwerking tussen wijkop-

bouworgaan en stadsdeelraden, zij het bescheiden, financieel te stimuleren. Voor wat betreft de financiering is de gemeente, afgezien van eventuele eigen deelname, aanspreekbaar op een intermediaire rol bij het aantrekken van middelen van andere overheden.

Zelf ontwikkelt de gemeente op dit moment voorstellen voor een financieringsmaatschappij, in het verlengde van de aanbevelingen van het zogenaamde CIPARapport.

Omdat de financiering van projecten in de sfeer van de bewonersorganisatie vaak een probleem blijkt, onderzoeken we de mogelijkheid om over enige tijd in samenwerking met de initiatiefnemers van deze conferentie een aparte bijeenkomst voor te bereiden over de verschillende financieringsvormen en vormen van "social investment" die nu al worden toegepast.

Besluit

De samenwerking tussen bedrijfsleven en bewonersorganisaties kan interessante perspectieven bieden. Duidelijk is dat de samenwerking overheid-bedrijfsleven een veel langere traditie kent dan de samenwerking met organisaties van bewoners. Van die traditie kunnen we ook leren. Zo hebben allerlei corporatistische varianten van voor en na de tweede wereldoorlog ons geleerd dat het buitengewoon schadelijk is om samenwerking tussen verschillende maatschappelijke grootheden als een bewijs van volstrekte belangenharmonie te zien.

Mijns inziens is een van de meest waardevolle elementen van de PPP-benadering dat deze zich juist duidelijk rekenschap geeft van verschillen in belangen en identiteit. In politieke termen vertaald, zou men de PPP-benadering een coalitie-model kunnen noemen, waarbij verschillende stromingen, elk uit welbegrepen eigen belang, een zakenkabinet aangaan.

Nu we er naar streven ook de samenwerking met bewonersorganisaties steeds meer onder de PPP-vlag te brengen hoeven we die les niet meer opnieuw te leren: geen wollen deken over bestaande tegenstellingen en meningsverschillen, maar juist een helder oog daarvoor: dat maakt het mogelijk om op de punten waarover wel overeenstemming bestaat, tot een productieve en plezierige samenwerking te komen. ■

Werkloosheidsbeleid en werkprojecten

Naar aanleiding van een onderzoek in Rotterdam

De resultaten van de heroriënteringsgesprekken met langdurig werklozen staan volop in de belangstelling. Artikelen over de tegenvallende respons in grote steden (A'dam 50 %) worden gevolgd door reacties uit andere gebieden waar met "maatwerk", dat wil zeggen individuele begeleiding, zorg en aandacht veel betere uitkomsten worden bereikt.

Een groot probleem - zo zeggen GAB bemiddelaars - is het vinden van geschikte werkervaringsplaatsen. Vooral voor oudere werklozen zijn scholingsprogramma's geen oplossing, en zeker niet als er aan het einde van het traject geen garantie is voor een baan.

De plaats die werkprojecten kunnen innemen op weg naar de arbeidsmarkt staat daarbij ter discussie. Vanuit de overheid zijn de eigen activiteiten van mensen zonder betaald werk nooit zo serieus genomen. Ze komen terecht in de hoek van opvang en zorg en met arbeidsmarktbeleid hebben deze zogenaamde sociaal culturele activiteiten niets van doen. Voor de baanlozen zelf is het deelnemen aan projecten (met behoud van uitkering) vaak wél een van de weinige mogelijkheden om zinvol actief te zijn en iets te veranderen aan de eigen situatie, onder andere doordat ze enige aanvulling op het inkomen kunnen bieden, werkervaring behouden blijft en dergelijke.

Tegenover de instanties die nu de heroriëntering organiseren - en dat zijn Samenwerkingsverbanden van GAB en Sociale Dienst - bestaat bij hen het nodige wantrouwen. De controlerende functie en de gebreken onmacht bij het bemiddelen naar betaald werk zijn daar debet aan.

Ervaringen in onder andere Oude IJsselstreek, Helmond Noord, Almelo en Scheveningen leren dan ook dat, wanneer instellingen die al een relatie met langdurig werklozen hebben, worden ingeschakeld bij het heroriënteringsproces er meer kans bestaat dat deze mensen worden bereikt en gestimuleerd, zeker als wordt uitgegaan van sanctie-vrij beleid.

Samenwerking tussen arbeidsbemiddelaars en medewerkers van welzijnsinstellingen voor opbouwwerk, jongeren, minderheden en dergelijke is dan ook een voorwaarde. In een brochure van de Gelderse Stuurgroep Werkloosheidsbestrijding "Hierbij nodigen wij u uit" worden opzet, doel en werkwijze van zogenaamde werkontwikkelingsmaatschappijen uiteengezet. Een tweede voorwaarde - willen baanlozen op arbeidsplekken terecht komen die pers-

pektief bieden - is duidelijkheid over de sociale kaart van wijk en regio wat betreft de mogelijkheden aan werkervaringsprojecten en scholingsmogelijkheden. Uit een onderzoek van Wave Game in Oost Amsterdam blijkt dat heel veel instellingen en voorzieningen zich bezig houden met mensen zonder werk, dat zij ook diverse eigen activiteiten ontplooiën, maar dat coördinatie ontbreekt, evenals de aansluiting op beroepsgerichte scholing en arbeidsmarkt. Bovendien ontbreekt in het "veld" een overzicht van de wir-war van mogelijkheden, die doorstroming bevorderen en wie er zich wel in verdiept merkt dat er zoveel bureaucratische schijven gepasseerd moeten worden, dat men er maar liever mee stopt, zoals de B.V. Dapperbuurt deed.

Werkprojecten hebben zin

Het is opboksen tegen de heersende opinie, vooral bij functionarissen van Arbeidsbureaus, als je een pleidooi houdt voor meer middelen, managementbegeleiding en steun voor werkprojecten en voorzieningen in de wijk. Dat deze projecten niet alleen zinvol zijn voor de infrastructuur van de buurt en als tijdsbesteding - er is toch geen betaald werk voor iedereen - maar ook onmisbaar zijn in het up-gradingsproces (zo heet dat in Rotterdam) is nog steeds niet onderkend.

Daarom zijn we blij met de "Evaluatie van Werkprojecten in de periode januari 1985 - december 1986" die in Rotterdam heeft plaatsgevonden. Het onderzoek is verricht in opdracht van het Projektbureau Werkloosheid en uitgevoerd door Carla Koning. Het is in maart van dit jaar voorgelegd aan de raadscommissies voor Sociale Zaken en Volksgezondheid in Rotterdam en goedgekeurd (exemplaren zijn te bestellen bij het Samenwerkingsverband Rotterdam Werkt, tel. 010-4110344).

Hierna volgen de conclusies en aanbevelingen uit het rapport.

- Medio mei 1987 waren er 645 deelnemers en 916 ex-deelnemers in de 91 onderzochte projecten. Van de deelnemers waren 32 % vrouwen en 68 % mannen. Vrouwen waren oververtegenwoordigd in kleding- en eetprojecten en ondervertegenwoordigd in klussen- en reparatieprojecten.
- Ruim 50 % van de deelnemers had een opleiding op maximaal LBO/MAVO-nivo en 25 % had deze opleiding niet voltooid. Dus ruim 75 % heeft een lagere of onvoltooide opleiding. 252 deelnemers volgen tijdens hun betrokkenheid bij het project een cursus of opleiding.
- Werkprojecten trekken voornamelijk mensen tussen 21 en 30 jaar oud (voornamelijk vrouwen). De leeftijdsverdeling bij mannen ligt wat gelijkmatiger.
- 28 % had geen enkele werkervaring.
- 34 % had ervaring met laaggeschoold werk.
- 14 % van de deelnemers heeft een andere herkomst dan de Nederlandse.
- 31 % van de deelnemers vindt een betaalde baan. 14 % gaat (terug) naar een vorm van dagonderwijs. Gezien het deelnemersveld (75 % laaggeschoold en 62 % met geen of weinig werkervaring) is het waarschijnlijk dat de werkprojecten een positieve rol hierin spelen.
- 46 projecten richten zich uitsluitend op sociale minima en/of werklozen met hun produkt of dienstverlening. Zonder exacte aantallen te kunnen noemen, kan gesteld worden dat projecten van grote betekenis zijn voor de grote groep mensen die in het maatschappelijk verkeer onvoldoende aan bod komt.
- Na 1 jaar blijkt 30 % van de projecten haar kosten uit eigen inkomsten te bestrijden. Op langere termijn (2 à 3 jaar) is 60 % van de projecten kostendekkend. 32 % van de projecten houdt altijd een exploitatietekort (lager dan f 10.000,-) en 8 % houdt een hoger tekort, maar deze projecten zijn van dergelijke maatschappelijke relevantie dat hun bestaan gerechtvaardigd is. Bovendien leveren projecten ook geld op (belastingen, inkomsten aan derden en dergelijke).

Projecten die meteen een tastbaar produkt leveren waarvoor de klant al bekend is, zijn grotendeels kostendekkend (eetprojecten en reparatieprojecten (80%)). Leerprojecten houden vaak een exploitatietekort (71%). Als een project voor de start enig onderzoek gedaan heeft in de vorm van enquête of buurt publikaties is het in 77% van de gevallen kostendekkend. Belangrijk is te weten of er behoefte aan een op te zetten project is.

Als een project vrij hoge tarieven hanteert is er sneller sprake van kostendekking (60 %) dan bij gematigde (50 %) en erg lage (35 %) tarieven, maar dit is een nogal voor de hand liggende conclusie. Bij 89 % van de 18 projecten waar geen sprake is (kan zijn) van tarieven blijft altijd een exploitatietekort bestaan.

Bijna de helft van de projecten (39) betaalt f 5,- onkostenvergoeding aan de deelnemers. 29 projecten doen dat niet. Andere geven f 5,- + extra's of een variabele kostenvergoeding. Een en ander heeft weinig direkt aantoonbare invloed op de mate van kostendekking.

In 43 % van de projecten wordt het leidinggeven door deelnemers zelf vervuld. 26 % kan een beroep doen op een beroepskracht en in 31 % van de gevallen is er zelfs een speciaal voor het project bestemde beroepskracht aanwezig. Opvalt dat juist in deze laatste groep het percentage kostendekkende projecten 27 % is tegen

69 % bij projecten waarin deelnemers zelf leiding geven aan het projekt.

In 60 % van de projecten doen deelnemers alles zelf. Dit heeft geen aantoonbare invloed op de mate van kostendekking ten opzichte van projecten waar bijvoorbeeld de financiële administratie wordt uitbesteed. Hetzelfde geldt voor het feit of er een bepaalde taakverdeling wordt gehanteerd.

Opvallend is dat projecten die zich qua klantenkring uitsluitend op werklozen richten, in meer gevallen (54 %) een tekort houden dan projecten die zich op de sociale minima richten (27 %). In het laatste geval is 45 % van de projecten kostendekkend tegen 23 % bij de "werklozen" klantenkring.

Het aantal deelnemers heeft weinig invloed op de mate van kostendekking. Ook voor de doorstroom van medewerkers is niet een relatie te leggen naar de mate van kostendekking.

Bij "beoordeling" van het projekt wordt niet alleen gelet op de exploitatieresultaten, ook projecten met een financieel tekort maar met grote maatschappelijke relevantie, of een hoge graad van doorstroming van deelnemers kunnen als "prima" betiteld worden.

47 % van de projecten kregen deze beoordeling mee. 21 % werd als redelijk gekenmerkt, 18 % is twijfelachtig, 4 % werd als totaal mislukt aangemerkt en 10 % als gedeeltelijk mislukt.

Aanbevelingen

Gezien de resultaten wat betreft bereik van deelnemers, doorstromingspercentages en sociale betekenis, hebben projecten hun bestaansrecht aangetoond en er zal een dusdanig beleid moeten zijn dat projecten in staat stelt te blijven voortbestaan. Ook is er waarschijnlijk nog een markt voor nieuwe projecten.

Projektaanvragen zullen voorzien moeten zijn van een marktonderzoek waaruit behoefte aan het te stichten projekt aangetoond wordt. Projecten waarin initiatiefnemers zelf de leiding van het projekt behartigen en zelf alle te verrichten taken vervullen verdienen de voorkeur. Het werken in een projekt werkt stimulerend op het willen volgen van (meer) scholing.

Bij het toekennen van subsidies voor projecten zal rekening gehouden moeten worden met een "bron" waaruit die scholing betaald kan worden. Slechts in uitzonderingsgevallen zal vergoeding voor het volgen van een opleiding door projecten zelf gegeven kunnen worden.

Projecten zien op de één of andere manier (werkgewenning, arbeidsdiscipline, meer scholing, enzovoorts) gelegenheid om "kansarmen" richting arbeidsmarkt te sturen. In veel gevallen zal er sprake van

kunnen zijn dat méér mensen van die gelegenheid profiteren door ze in projecten een werkervaringsplek aan te bieden of projecten te gebruiken als "rondkijkplaats" in de oriëntatiefase."

Tot zover het Rotterdamse Onderzoek. Belangrijk is dat ook toen werkprojecten nog niet officieel waren aangemerkt vanuit de Arbeidsvoorzieningsmaatregelen als werkervaringsplek, 30 % van de deelnemers doorstroomde naar betaald werk en 14 % terug ging naar een vorm van dagonderwijs. Dat is geen gering resultaat en het geeft ons het recht middelen te claimen uit de miljoenen die landelijk worden besteed aan werkgelegenheidsplannen en baan- en beroepsgerichte scholing.

Het is daarom dat de Stichting Buurteconomie in samenwerking met de Gemeente - al heeft Minister de Koning in mei afwijzend gereageerd - zich opnieuw hard gaat maken bij de Tweede Kamer om het Amsterdams Banenplan voor de buurt gerealiseerd te krijgen. Er is veel werk te doen in onze buurten en wijken. Als we dat betaald kunnen krijgen biedt het perspectief voor de werkloze maar ook voor het leefklimaat in de oude stadsgebieden.

Greet Hettinga

Experimentenbeurs na-oorlogse wijken

De Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) wil de aandacht vestigen op geslaagde oplossingen voor verhuurproblemen in de na-oorlogse wijken. Daarom organiseert de SEV op 23 november a.s. in het Haagse Congresgebouw een experimentenbeurs.

's Middags vinden er over een aantal kleinere zalen verspreid, presentaties plaats van acht - grotendeels reeds uitgevoerde - experimentele projecten.

De SEV legt daarbij de nadruk op projecten waarin door fysieke ingrepen, meestal in combinatie met beheermaatregelen, de verhuurproblemen met succes worden bestreden. De SEV zoekt nog naar enkele projecten die voor presentatie in aanmerking komen.

In het ochtend gedeelte van de beurs vindt een symposium plaats "De woningcorporatie als sociale ondernemer", waarbij de nota Volkshuisvesting in de jaren '90 niet onopgemerkt zal blijven.

Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van de SEV: postbus 20730, 3001 JA Rotterdam, tel. 010-4130935.

MC